

keramiske noter 35/2012

18. årgang

Udstillinger hvor og hvornår i Danmark *ved Gunnar Jakobsen*

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af afsøgninger på Internettet. Oversigten er ikke udtømmende og publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer. Inden et eventuelt besøg bør man derfor undersøge, om udstillingen nu er blevet til noget samt udstillingens åbningstider.

Der henvises tillige til tillægget til *keramiske noter 29/2009*, der indeholder en oversigt over museer og gallerier fortrinsvis i Europa. Oversigten er ikke udtømmende, men vil være en god hjælp, hvis man skal rundt i Europa og gerne vil se keramik på sin vej.

En afsøgning af Internettet kan stærkt anbefales, inden man begiver sig af sted. Websites med gode museums- og udstillingsoversigter:

www.kultunaut.dk [Kulturkalender]

www.museums.dk [Museer i Danmark med links til bl.a. museer i Storbritannien, Sverige og Norge]

København og omegn

Ann Linnemann studie galleri, Kronprinsessegade 51, 1306 København K. Tlf 33 93 35 03. Website: <http://annlinnemann.blogspot.com/>

Copenhagen Ceramics, Smallegade 46, baghuset 2. sal tv, 2000 Frederiksberg. Website: www.copenhagenceramics.com. Galleriet holder som hovedregel Artist Talk kl. 14.00 lørdagen efter åbningen af en udstilling.

→24.03.12 *Karen Bennicke og Steen Ipsen*. Copenhagen Ceramics.

→24.03.12. *Samarbejdsprojekt*. Mikael Jackson og Jens-Rune Gissel. Ann Linnemann studie galleri.

29.03.12-21.04.12 *Turi Heisselberg Pedersen*. Copenhagen Ceramics.

30.03.12-28.04.12. *Tyngdekraft*. Esben Klemann. Ann Linnemann studie galleri.

30.03.12-24.06.12 *Helle Hove · Livsmønstre*. En poetisk iscenesættelse af Tekstilrummet. [Keramik, akrylplader og aluminium]. Designmuseum Danmark.

26.04.12-19.05.12 *The Inhabitants*. Gruppeudstilling. Copenhagen Ceramics.

03.05.12-26.05.12. *Grafiske fortællinger*. Lisbeth Holst-Jensen. Ann Linnemann studie galleri.

19.05.12-23.06.12 *Anne & Ole Tophøj*. Keramik, papir og træ. Clausens Kunsthandel, Toldbodgade 9, 1253 København K. Website: www.clausenskunsthandel.dk.

19.05.12-01.07.12 *Mikrokometiske undersøgelser*. Helle Hove keramik samt Hellen Lassen maleri på lærred og papir. Rundetårn, Købmagergade 52 A, 1150 København K. Website: www.rundetaarn.dk.

24.05.12-16.06.12 *Michael Geertsen og Peder Rasmussen*. Copenhagen Ceramics.

31.05.12-30.06.12. *Fragile*. Heidi Bach Hentze, Bodil Manz, Malene Müllertz og Jane Reumert. Ann Linnemann studie galleri.

02.06.12-24.06.12 *Keramik x 3*. Morten Løpner Espersen, Michael Geertsen og Gitte Jungersen. Galleri Lars Borella, Stokkerup, Strandvejen 724, 2930 Klampenborg. Website: www.gallerilarsborella.dk.

05.07.12-28.07.12. *Temaudstilling*. Kristine Tillge Lund. Ann Linnemann studie galleri.

30.08.12-22.09.12 *Gitte Jungersen og Louise Hindsgavl*. Copenhagen Ceramics.

27.09.12-20.10.12 *Martin Bodilsen Kaldahl*. Copenhagen Ceramics.

25.10.12-17.11.12 *Marianne Nielsen og Anne Tophøj*. Copenhagen Ceramics.

22.11.12-15.12.12 *Christin Johansson*. Copenhagen Ceramics.

Øvrige Danmark

Asnæs

Huset i Asnæs, Storegade 31, 4550 Asnæs, Website: www.husetiasnaes.dk.

19.05.12-10.06.12 *3 gæster*. Udstilling med bl.a. Betty Engholm samt Stine Bidstrup (glas) og Maria Engholm (maleri). Huset i Asnæs.

03.11.12-25.11.12 Udstilling med bl.a. Iben Harboe Christensen. Huset i Asnæs.

Assens

Ernsts Samlinger, Østergade 57, 5610 Assens. Website: www.museerne-vestfyn.dk. Kun rundvisninger - se website. Museet er skabt af sølvvarefabrikant Frederik Ernst. Faderen, Johan Ernst, grundlagde 1890 en sølvvarefabrik, som først i 1900-årene hørte til blandt de største i Danmark og årligt producerede adskillige tons sølvbestik. Begge fabrikanter samlede gammelt sølv, men Frederik Ernst blev mere end almindeligt interesseret i antikviteter. Han fyldte lejligheden med fund fra ind- og udland, og da han gik på pension, åbnede han sit hjem for publikum, ligesom der blev indrettet udstillinger i nogle af fabrikslokalerne. Porcelæn indtog en særlig plads i fabrikantens hjerte, og han samlede en del ostindisk porcelæn, ligesom en række europæiske fabrikker er repræsenteret. Blandt disse eksempelvis Meissen, hvorfra nogle af samlingens bedste stykker stammer.

Gudhjem

20.07.12-09.09.12 *Holkahesten 2012*. Gudhjem Museum, Stationsvej 1, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholmsmuseer.dk/gudhjem.

Haderslev

13.10.12-30.12.12 *Form – Dialog – Proces*. Heidi og Aage Birck. Arkæologi Haderslev, Museum Sønderjylland, Dalgade 7, 6100 Haderslev.

Hjørring

→01.04.12 *Tove Anderberg - Håndens/Åndens Værk*. Katalog. Vendsyssel Kunstmuseum, Bechs Klædefabrik, P. Nørkjærs Plads 15, 9800 Hjørring. Website: www.vkm.dk. Tlf 98 92 41 33.

Udstillingen 'Tove Anderberg - Håndens/Åndens værk' er blevet til i anledning af, at keramikeren Tove Anderberg fylder 70 år i 2012. Det er en retrospektiv udstilling, hvis formål er at vise et bredt udsnit af Tove Anderbergs kunstneriske produktion fra 1970'erne til i dag. Udstillingen viser mere end 80 værker fra hele Tove Anderbergs produktion, lånt ved privatpersoner, institutioner og museer landet over.

Samlet set danner Tove Anderbergs arbejde med keramikken et stort og sammenhængende hele med et formmæssigt udtryk, der er klassisk, spændstigt og skulpturelt. Her er naturen konstant til stede som en grundlæggende inspirations-

kilde. Det nordjyske vildnis' mønstre, farver og strukturer danner hos Tove Anderberg afsæt for et omfattende og mangfoldigt, abstrakt formsprog. En abstraktion, der kommer til udtryk i såvel lukkede skulpturelle former som åbne skålførm, der gives liv gennem vibrerende overflade-strukturer og lysende glasurer.

Gennem en tematisk opbygning belyser udstillingen de forskellige formmæssige grundmotiver, som Tove Anderberg kredser omkring og videreudvikler gennem hele sit kunstneriske virke. Udstillingen tilbyder således en vandring gennem et mangfoldigt og udtryksfuldt landskab – fra tidlige sten- og lavainspirerede former til senere abstraktioner over hav og strand, skov og mark, krop og sind med mere.

Holbæk

13.10.12-18.11.12. *Bodil Manz og Lene Bødker*. Keramik og glas. Æglageret, Lindevej 6, 4300 Holbæk. Website: www.aeglageret.dk.

Holmegaard

→03.09.12 *Af ler og sand*. Holmegaard Park, Glasværksvej 54, Fensmark, 4684 Holmegaard. Website: www.holmegaardpark.dk. Udstillerne er fire keramikere og fire glaskunstnere, der for nyligt er blevet færdiguddannede fra Designskolen Bornholm, som er en del af Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering. De enkelte udstillere er: Damien Francois, Tillie Burden, Marte Kartfjord, Lene Tangen, Lene Roehrig, Christina Schou Christensen, Helene Callesen og Helene Søs Schjødt.

Horsens

14.04.12-19.05.12 *Keramiker Vibeke Borresen Krog og grafiker Unn Høje*. Stengalleriet, Asgårdsvej 11, 8700 Horsens. Website: www.stengalleriet.dk. Vibeke Borresen Krog arbejder kubisk med vippekrukker, skrin og æsker dekoreret i et tydeligt grafisk udtryk.

Kerteminde

→25.03.12 *Forgængelighedens skønhed*. Kirsten Holm. Katalog. Johannes Larsen Museet, Møllebakken 14, 5300 Kerteminde. Website: www.johanneslarsenmuseet.dk. I sine værker tager Kirsten Holm udgangspunkt i den natur, som hun finder på stranden, og skaber sin værker ud fra naturens mønstre og farver. Ofte tager hun direkte udgangspunkt i et fund fra havet, en eroderet østersskal, en spændende sten eller et forstenet søpindsvin. Disse fund bliver både startpunkt og slutpunkt for værkerne.

Naturens forgængelige spor forlænges ind i Kirsten Holms keramiske arbejder ved valg af materiale, form, udtryk, overfladebehandling og brændemetode. For eksempel er valget af en udvalgt østersskal bestemmende for, hvilke teknikker i udformningen af værket Kirsten Holm benytter for at videreføre skallens formsprog til det keramiske udtryk.

For at give farve bruger hun som regel terra sigillata, som hun selv indfarver, for at overfladen skal stå uden dækkende glasurlag. Naturens spor skal fremstå synlige i leroverfladen.

Brændingen foregår for det meste i ”muffel”, en beholder, som omhyggeligt fyldes med det udvalgte materiale. Denne særlige brændemetode tilfører yderligere organiske udtryk til værkerne. Til slut indgår den udvalgte østersskal som et ”låg” og udgør en helhed med værket.

Kolding

Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Website: www.galleripagter.dk. Tlf 75 54 09 30.

→21.04.12 *Keramik af Dorte Heide og grafiske arbejder af tekstilkunstner Lisbet Friis*. Galleri Pagter. Keramikeren Dorte Heide døde for nu mere end 6 år siden. Hun frembragte de smukkeste krukker, vaser og fade, der var så gennemarbejdede, at de fremstod ukomplicerede og afklarede, for derved at opnå en kunstnerisk styrke.

10.05.12-30.09.12 *Morten Løbner Espersen*. Trapholt, Æblehaven 23, 6000 Kolding. Website: www.trapholt.dk. Morten Løbner Espersen er uden tvivl dansk keramikens mest imponerende yngre keramikere. Produktionen er generelt af så høj kvalitet, at hver enkelt værk kan kaldes mesterværker. Derudover har Morten Løbner Espersen en imponerende udstillingsaktivitet, særligt uden for landets grænser.

24.08.12-06.10.12 *Per Ahlmann*. Nye skulpturelle keramiske værker. Galleri Pagter.

01.09.12-30.09.12 *Fabeldyr*. Ginette Wien. Kolding Bibliotek, Slotssøvejen 4, 6000 Kolding. Keramikeren Ginette Wien udstiller fabeldyr. Ginette Wien er uddannet i 1985 fra Kolding Kunsthåndværkerskole, keramisk linie og har udstillet rigtig mange steder. Siden en studierejse til Kina i 1994, har Ginette Wien næsten udelukkende arbejdet med fabeldyr.

Middelfart

Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus, Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98. Website: www.grimmerhus.dk.

→08.04.12 *The Matchbox Show*. Nina Hole. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. Nina Hole har inviteret sit globale netværk af keramiske kunstnere til at fejre sin 70 års fødselsdag ved at sende hende et lille stykke af deres kunst, præsenteret i en tændstikæske fra deres eget land.

I bedste dogmestil har idéen om det lille format udløst en mangfoldighed af forførende værker – hvert enkelt miniatu- reværk et kunstnerisk og kulturelt studie værd i sig selv. Over 170 kunstnere fra mere end 30 lande i verden har sendt Nina Hole deres personlige bidrag til det kollektive værk med titlen ’Friends and Fire-Mates’. Et i skala lille værk med et globalt afsæt, der som en eventyrlig jordom- rejse åbner op for en rigdom af kunstneriske oplevelser og kulturelle betydninger.

En smukkere hyldest til Nina Hole kan ikke tænkes. Hun er en international kunstner og en keramisk ildsjæl af et sjældent format, for hvem tændstikæskens har haft en helt særlig betydning.

→09.04.12 *Network 2011*. Danmarks Keramik- museum · Grimmerhus. Nogle af verdens mest talent- fulde unge keramikere og formgivere har i løbet af 2011 gæstet Danmark for at arbejde på det internationale center for keramisk produktion - Guldagergaard. Det har resulteret i en bred vifte af alsidige og fabulerende værker.

→22.04.12 *Forskydninger*. Anja Margrethe Bache og Lene Roehrig Kjær. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus.

29.04.12-19.08.12 *Erik Veistrups samling*. Nye donationer. Katalog. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. Udstillingen præsenterer og fejrer modtagelsen af en række helt nye donationer fra Erik Veistrups private samling. Samtidig markeres begivenheden med en nyopsætning af museets nuværende Veistrup-samling.

→Indtil videre. *Gaven*. Nyopsætning af kongeligt porcelæn. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. En samling på 40.000 værker af porcelæn, stentøj og fajance skabt på de hæderkronede danske keramikfabrikker gennem 235 år. Aldrig tidligere har noget dansk museum stået foran en så omfattende overdragelse.

Danmarks Keramikmuseum præsenterer fra januar 2012 et udsnit af den helt overvældende gave, som Royal Scandinavia a/s har skænket museet. Gaven omfatter et massivt opbud af dansk keramik er fremstillet på Den kongelige Porcelainsfabrik og Bing & Grøndahl og Alumina, spænder fra det mest eksklusive og fornemme til det mere folkelige og velkendte. Samlingen repræsenterer noget af det ypperste kunsthåndværk og omfatter alt fra de folkekære juleplatter til pragtstykker af anerkendte navne som Jais Nielsen og Axel Salto.

primio september 2012-ultimo februar 2013 *Bjørn Wiinblad*. Hans liv og værk. Danmarks Keramikmuseum · Grimmerhus. I samarbejde med Bjørn Wiinblads Fond gennemfører Danmarks Keramikmuseum en omfattende udstilling om-kring keramikeren og kunstneren Bjørn Wiinblad (1918-2006).

Udstillingen vil naturligvis præsentere Wiinblads egne keramiske unika-værker, men han producerede også både steldesigns og unikke stel, og han begrænsede sig ikke til keramik: Han lavede scenografier, billeder, kostumeforlæg, gobeliner, o.m.a.

Dertil kommer, at han var en ivrig samler. Udstillingen viser nogle af hans indkøbte værker fra bl.a. Kina, Japan, Peru og Mexico, ligesom der også er et udvalg af værker af prominente danske keramikere.

Odense

Keramik-Galleriet, Lotte Blom, Læssøegade 168, 5230 Odense M. Website: www.lotteblom.dk.

→14.04.12 *Meta Mortensen*. Keramik-Galleriet.

→14.05.12 *Karin Søgaard*. Keramik-Galleriet.

15.04.12-14.12.05 *Elisabeth Llopis*. Keramik-Galleriet.

15.05.12-14.06.12 *Louise Egedal*. Keramik-Galleriet.

15.07.12-14.09.12 *Anette Filtenborg*. Keramik-Galleriet.

15.08.12-14.10.12 *Jeanette Gøttsch*. Keramik-Galleriet.

15.09.12-14.11.12 *Birgit Marie Kjær*. Keramik-Galleriet.

Rø

23.06.12-12.08.12 *Afgangsausstilling fra Danmarks Designskole, Bornholm*. Bornholms Kunstmuseum, Otto Bruuns Plads 1, Rø, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholms-kunstmuseum.dk.

Skælskør

01.06.12-31.07.12 *Birgit Krogh*. Købmandsgården, Algade 11, 4230 Skælskør. Website: www.koebmandsgaarden.dk.

Svendborg

→23.04.12 *Gunhild Rudjord & Sys Hindsbo*. Galleri Weber, Bagergade 39, Svendborg. Website: www.galleriweber.nu.

Varde

→31.12.12 *Liv i ler*. Varde Museum, Kirkepladsen 1, 6800 Varde. Website: www.vardemuseum.dk.

Vejen

[planlagt]. *Møller & Bøgely's keramiske Kunstbrænderi*. Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk.
Vejen Kunstmuseum arbejder frem mod at præsentere en udstilling om Møller & Bøgelys værksted. Den vil primært handle om keramikken.

Aalborg

2013 *DOK#1*. Toldbod Plads, 9000 Aalborg. Website: <http://www.dok1.dk>. For at holde ambitionsniveauet satser DOK#1 på fremover at afholde markedet på Toldbod Plads som en biennale, dvs. hvert andet år. Næste gang, DOK#1 finder sted, bliver således i 2013.

Aarhus

Kunstkammeret, Den Gamle By, Viborgvej 2, 8000 Århus C. Website: www.dengamleby.dk.

Det topsikrede Kunstkammer i Den Gamle By indeholder vægtige museer inden for ure, sølv, porcelænen og fajance. På alle tre områder er Den Gamle Bys samlinger landsdækkende og hører til de absolut bedste i landet.

Udlandet

Det har af pladsmæssige årsager været nødvendigt at placere denne del af udstillingsoversigten på foreningens website: www.keramikkens-venner.dk. Opmærksomheden skal dog henledes på enkelte udstillinger med danske deltagere:

Bruxelles

03.03.12-07.04.12 *Love your figure 2*. Puls Contemporary Ceramics, Place du Châtelain 4, B-1050 Bruxelles. Website: www.pulsceramics.com. Udstilling med Cathy Coëz, Louise Hindsgavl, Gitte Jungersen, Maria Rubinke og Kim Simonsson.

Borås

17.03.12-01.04.12 *Bente Brosbøl Hansen*. Flaménska Galleriet, Södra Torget 4, S-503 35 Borås. Website: www.flamenska.se.

Concord

10.03.12-07.04.11 *Danish Ceramics*. Barbro Åberg & Hans Vangso. Lacoste Gallery, 25 Main Street, Concord, Massachusetts 01742. Website: www.lacostegallery.com.

Edinburgh

04.04.12-05.05.12 *Porcelain*. The Scottish Gallery, 16 Dundas Street, Edinburgh EH3 6HZ. Tlf +44 13 15 58 12 00. Website: www.scottish-gallery.co.uk. Udstilling med bl.a. Bodil Manz og Jane Reumert.

Heidelberg

17.06.12-02.09.12 *Earth and Heaven*. Claudi Casanovas og Alev Ebüzziya Siesbye. Galerie Marianne Heller, Friedrich-Ebert-Anlage 2, Im Stadtgarten, D-69117 Heidelberg. Website: www.galerie-heller.de.

Göteborg

25.08.12-17.09.12 *Lis-Ellen Westergaard*. "Glöd". Keramiska bilder utförda genom glasyrexperiment. Lerverk, Lilla Kyrkogatan 1, S-411 17 Göteborg. Website: www.lerverk.se/www.lisellen.se.

Henrichemont

06.10.12-13.11.12 *La Galerie Anita Besson invite ses artistes*. Le Centre céramique contemporaine, La Borne, 18250 Henrichemont. Website: <http://laborne.org/>. Udstilling med bl.a. Anne Fløche og Hans Vangso.

Gertrud Vasegaard af Leif Laurrup-Larsen

I sommeren 2011 udkom en stor og smuk bog om Gertrud Vasegaards (GV) liv og virke i forbindelse med en stor udstilling af GV's værker på Holstebro Kunstmuseum. Bogen er skrevet af Henning Jørgensen, professor i politologi ved Aalborg Universitet.

Jeg glædede mig til at læse bogen, fordi jeg selvfølgelig kender GV's værker, men jeg kendte hende også fra samarbejdet på Den kongelige Porcelainsfabrik (KPF) om tre stel, især fra perioden med det sidste stel, Capella, hvor vi havde et tæt samarbejde, og jeg var da også spændt på, hvordan denne periode på KPF ville være beskrevet. Jeg glædede mig også til at læse om hendes arbejds- og læreperiode i årene 1945-1959 på Bing & Grøndahl (B&G), som jeg havde et rimelig godt kendskab til i kraft af det tætte keramiske miljø i København.

Jeg læste derfor bogen med stor interesse kort efter dens fremkomst, og jeg synes, at den på mange måder er spændende og informativ. Dog har jeg måttet konstatere, at den lange tekst ikke altid er i overensstemmelse med de faktuelle forhold. Det har jeg således kunnet registrere især i forbindelse med de perioder af GV's lange arbejdsliv, som jeg selv kender til, og som også gælder for keramiske og tekniske oplysninger.

Jeg er forundret over, at Henning Jørgensen ikke har gjort mere ud af GV's liv i den for hende meget vigtige periode på B&G (1945-1959). Denne del af bogen er efter min opfattelse for kort og lidet informativ. Man hører kun lidt om de første meget vigtige læreår, hvor hun sammen med sin senere mand, Aksel Rode, fordybede sig i de kinesisk inspirerede glasurer hos B&G. Jeg savner også en beskrivelse af hendes liv blandt de andre kunstnere på B&G, hvor hun befandt sig som en fisk i vandet, og om de påvirkninger, hun modtog fra dem. Hvorfor Henning Jørgensen ikke er gået mere ind i den eksisterende litteratur om GV og B&G, kan undre én.

Af samme opfattelse er tidligere museumsinspektør på Kunstindustrimuseet, Jørgen Schou-Christensen, som i et notat om Henning Jørgensens bog skriver:

"- om GV's kunstneriske virke havde jeg meget håbet, at der i den meget teksttunge monografi var brugt lidt mere tid på studiet af hendes efter min opfattelse meget spændende udvikling i hendes tiårige periode på Bing & Grøndahl, men det er vist noget Henning Jørgensen ikke har haft megen sans for eller viden om. Bl.a. er det lidt påfaldende for mig, at han i sin omfattende litteraturliste i GV-bogen anfører Erik Lassens almene keramikhistorie fra 1968, hvor GV er omtalt på to (2) linier, medens samme forfatters bog fra 1978 om B&Gs historie 1853 til 1978, hvor GV's

indsats på fabrikken, begyndelsen til hendes virke som stentøjskeramiker, hos Erik Lassen får næsten et helt kapitels omtale, som slet ikke er nævnt i Henning Jørgensens ellers ikke for emnestramme litteraturliste."

Man hører desværre alt for lidt om baggrunden for de pragtfulde værker, som hun fremstillede på B&G, og det nævnes heller ikke i billeddelen af bogen, at flere af de gengivne ting er fremstillet på B&G, herunder glaseret i specielle glasurer og brændt i fabrikkens ovne. Det er efter min mening en skam og en stor fejl-vurdering fra Henning Jørgensens side.

B&G-værkerne viser hendes styrke i en periode, hvor hun kunstnerisk stod meget stærkt, både med de smukke, rolige og blide former, der viser hende som en stor keramisk formgiver og i dekorationerne, bl.a. i form af de ornamentter, som hun holdt så meget af.

Til supplerung af Henning Jørgensens kortfattede beskrivelse af GV's arbejde på B&G omtales i det følgende nogle af de begivenheder, som burde have været omtalt i en bog om GV. Omtalen bygger dels på oplysninger fra Erik Lassens bøger fra 1968 og 1978, Vibeke Woldbyes katalog fra udstillingen på Kunstindustrimuseet i 1984, artikler af Brede L. Grandjean/Dyveke Helsted og Merete Bodelsen i Porslin fra 1960, dels på egne samtaler med Erik Reiff, samtaler med folk fra B&G og med GV selv.

Dele af det følgende burde måske have været en del af den ret kortfattede omtale af GV i min bog "Stentøj Den kongelige Porcelainsfabrik", men hun bliver ramt af det optagekriterium, der siger, at der i bogen kun omtales kunstnere, som har værker optaget i Den kongelige Porcelainsfabriks "Stentøjs-modelkatalog". GV's stel blev af KPFs administration derimod optaget i katalogen med "Graat porcelæn", som omfattede stel, vaser, skåle, figurer etc. udført i et materiale, som blev introduceret af Arnold Krog i 1913. Man ophørte med fremstillingen af "Gråt porcelæn" ca. 1930, men katalogmæssigt brugte man altså begrebet til GV's stel.

Jeg syntes dog, at GV var så fin en kunstner, at hun ikke kunne undværes i en bog om KPFs stentøj, men omtalen måtte være kort, fordi den brød det aftalte kriterium. Måske blev omtalen for kort!

GV blev løsere ansat på B&G i 1945, hvor hun i et par år kun arbejdede på fabrikken om vinteren. I 1948 blev hun fast ansat på fabrikken, som hun først forlod i 1959.

I starten arbejdede hun meget med B&Gs kinesiske glasurer, som var nyt land for hende, og hun var begejstret. GV og hendes senere mand, Aksel Rode, der var fabrikkens kunstneriske leder, fandt frem til nogle fine glasurer i samarbejde med B&Gs kemiske ingeniører, i starten sammen med overingeniør H.O. Busch-Jensen (1887-1972), senere med overingeniør Inge Marie Larsen (1920-1998). De arbejdede særligt med B&Gs glasurer som Celadon og en Clair de lune-lignende glasur, der blev brændt ved omkring 1350° C i reducerende atmosfære. Hverken GV eller Aksel Rode var store glasurkunstnere, idet de ikke havde den fornødne teknisk-keramiske baggrund til selv at kunne lave nye glasurer fra grunden eller rette fejl i eksisterende glasurer, men Aksel Rode kunne vurdere glasurers kvalitet. GV lærte af Aksel Rode og H.O. Busch-Jensen, hvorpå kvaliteten af glasurer beroede, og også hun lærte i disse år at vurdere glasurer, at *se*.

GV gjorde også selv forsøg på at lave glasurer, idet hun sammen med Busch-Jensen udvalgte en grundglasur, og så blandede hun forskellige farver og mineraler i den og fik prøverne brændt. Resultatet var undertiden en glasurprøve, som hun kunne lide, men hun vidste ikke rigtigt, hvordan hun var kommet frem til glasuren.

Hun kom så til ingeniørerne, særligt til Inge Marie Larsen, viste prøven frem og sagde: ”Sådan en glasur vil jeg gerne have lavet”. Hun kendte grundglasuren og vidste, hvad hun havde tilsat af mineraler og farver, men proportionerne kendte hun ikke. Det var et stort besvær – undertiden umuligt – for Inge Marie Larsen at finde frem til den rette sammensætning af glasuren.

Jeg kendte så udmærket dette problem fra mit samarbejde med Nils Thorsson. Han kunne heller ikke lave glasurer, og han arbejdede også empirisk og fandt undertiden frem til herlige glasurprøver, hvis sammensætning jeg så skulle finde frem til. Det kunne tage måneder!

Inge Marie Larsen var en fin glasurkeramiker, og vi talte flere gange om dette fælles problem og om måder at løse det på. Hun havde i øvrigt et fint samarbejde med GV og var medvirkende til, at GV var glad for at være på B&G.

Inge Marie Larsen var civilingeniør K og blev ansat på B&G i 1948, hvor hun virkede som laboratoriechef og overingeniør for produktudvikling. Hun forlod B&G i 1975 for at drive egen virksomhed og arbejdede i årene 1980-1988 på Kunsthåndværkerskolen i Kolding som studieleder, keramisk formgivning.

Det andet område på B&G, som fik meget stor betydning for GV's senere arbejde, var blåmaleriet. Det begyndte med Aksel Rodes ansættelse som kunstnerisk leder på B&G i 1943, og han var meget interesseret i den navnkundige arkitekt og keramiker Carl Petersens indsats på B&G 1911-1912, i hvilken periode han var kunstnerisk leder.

Carl Petersen (1874-1923) var ikke en ligegyldig person i den danske kunstverden. Han var elev på Kunstakademiets arkitektskole i 1896-1901 og havde derefter forskellige ansættelser, f. eks. hos Martin Nyrop, hvor han deltog i arbejdet med Københavns rådhus samtidig med, at han arbejdede med at fremstille lertøj på eget værksted. I 1911 blev han som nævnt ansat på B&G. I 1912 blev han af den navnkundige Mads Rasmussen, Faaborgs mæcen, overdraget at tegne Faaborg Museum, og i årene herefter arbejdede han dels som arkitekt, dels som keramisk kunstner. I 1918 blev han professor i bygningskunst på Kunstakademiet.

Carl Petersen havde i årene før sin ansættelse på B&G kritiseret de to store porcelænsfabrikker KPF og B&G for kvaliteten af deres produktion af underglasurdekoreret porcelæn, bl.a. i en artikel i Kunstbladet, oktober 1909. Han mente, at fabrikkernes porcelænglasur var for glansfuld, for transparent, så lyset tilbagekastedes fra skærven under glasuren i brudte reflekser, hvorved overfladen fik en ufast karakter og materialet i det hele taget en stoffløs karakter.

Det var heldigt for Aksel Rode, at overingeniør Busch-Jensen i sine unge dage havde været ansat på B&G, og at det var ham, der havde lavet de glasurer og den blå farve, som Carl Petersen stoffligt og kunstnerisk var så glad for. De to – Busch-Jensen og Aksel Rode – skabte nu sammen i Carl Petersens tradition en blå malerfarve, der efter brændingen stod knivskarp under en glasur, der på grund af sin lidt matte karakter ikke tillod de uønskede reflekser at trænge igennem.

Også på dekoraionsområdet tog man Carl Petersens tanker op igen, nemlig i interessen for ornamenten. Carl Petersen har i en lille bog (1912) skrevet om sit stentøj på B&G: ”At bringe ornamentet på tronen igen i den dekorative verden er den opgave fremtiden skal løse.”

På B&G ønskede man at forny det blå underglasurmaleri, give det nyt liv og dermed måske skabe grundlaget for en ny produktionsart. Derfor ansatte man i årene 1949-1950 tre unge keramikere: Erik Reiff, Anders Bjergborg og Rita Crandahl. De dekorerede de samme former – vaser, skåle, lågkrukker etc. – der var fremstillet af Erik Reiff, som var en dygtig drejer, og benyttede til produkterne den samme masse, blå farve og glasur, som var identiske med, hvad Aksel Rode og Busch-Jensen netop havde udviklet. De tre kunstnere

havde et meget tæt samarbejde om blåmaleriet og havde store diskussioner om farve, glasur, maleteknik, dekorationer og produktionsteknik, men de udviklede sig alligevel forskelligt og arbejdede med hver deres dekorationsområde, f.eks. interesserede Erik Reiff sig meget for ornamenten.

Erik Reiff har fortalt, at GV i begyndelsen af sin tid på fabrikken var så optaget af de kinesiske glasurer, at hun ikke kunne interessere sig for ret meget andet og derfor heller ikke for, hvad de andre kunstnere arbejdede med. ”Blåmalerbanden” kaldte de sig, og sammenspiste var de, så de havde i og for sig ikke brug for GV. Men på et tidspunkt begyndte hun at vise interesse for, hvad de beskæftigede sig med, og de optog hende selvfølgelig i ”banden”.

Hun gik med liv og sjæl ind i diskussionerne, interesserede sig meget for ornamenten ligesom Erik Reiff, og hun var meget glad for sammen med de andre at blive undervist i maleteknik af en underglasurmaler fra produktionen. GV kunne jo male i forvejen, men ikke så godt, som hun nu lærte det, og hun lærte også de små professionelle tricks, som malerne benyttede i dagligdagen.

GV kunne godt lide, at en malerfarve stod skarpt under glasuren og ikke dampede ud i denne, og hun kunne også godt lide den lidt matte karakter af den hvide og halvtransparente glasur, som hun ofte benyttede på B&G.

Ornamenten interesserede GV meget, også før hun kom til B&G, f.eks. var hendes tid hos Axel Salto lærerig for hende i forbindelse med hans brug af ornamenten. Hun brugte også i sit lertøj ofte ornamenten, som hun ridsede ind i skærven, stemplede eller malede, men det var nok på B&G, at hendes ornament blomstrede bedst.

På fabrikken brugte hun ofte et lille bladornament, som hun ved en gentagelse på en flade på en flise, skål eller terrin fik til at virke som en meget stærk og hel dekoration. Hun benyttede også andre enkle og rolige ornamenten, f.eks. et romberelief, som hun udnyttede til at fremstille de mange store og små værker, der hører til hendes ypperste.

Den viden og de erfaringer, som GV i denne periode af sit kunstneriske liv erhvervede sig, udnyttede hun ikke bare i sin tid på B&G, men i resten af sit liv. Da hun i 1959 forlod B&G, mistede hun de gode rådgivere og de sikre arbejdsforhold i form af hjælp til fremstilling af masse, farver, glasur og brænding, men hun vandt til gengæld sin kunstneriske frihed til at arbejde med, hvad hun havde lyst til.

”Blåmalerbanden” opløstes efter få år. Det var vist meningen med dens arbejde, at det skulle føre til en produktion af blåmalede porcelæns- og stentøjsgenstande, og de tre kunstnere havde derfor arbejdet med teknikken, så det var muligt at reproducere dekorationerne. Men af en eller anden grund skete det ikke – vist til stor ærgrelse for kunstnerne.

Erik Reiff forlod B&G i 1957 og blev i 1977 ansat på KPF, hvor han arbejdede til 1984. Det var i begyndelsen af Erik Reiffs ansættelse på KPF, hvor vi talte om, hvad han gerne ville arbejde med, at han fortalte om ”Blåmalerbanden”, GV og årene på B&G.

Han ønskede også på KPF at arbejde med produkter fremstillet i Carl Petersens tradition, og vi fandt frem til en blå farve og en halvmat glasur, som han var meget glad for, og som tillod hans ornamentdekorationer at stå skarpt under en glasur uden reflekser. Vi udvalgte en række produkter, som til hans store tilfredshed blev sat i produktion til supplerende af de mange unikke ting, der var blåmalede eller var fremstillet med skårne relieffer, f. eks. under celadonglasur.

På KPF fulgte vi i 1950-erne så godt, som vi nu kunne, med i, hvad der arbejdedes med på B&G. Særlig ”Blåmalerbanden”s forsøg på at forny den blå underglasurkunst var interessant, fordi blåmaleri var KPFs kompetenceområde, men vi beundrede sandelig GVs smukke ting på de udstillinger, hvor man kunne se dem. Hendes smukke thestel fra 1957 misundte vi B&G, men vi bemærkede, at det nok blev smukt modtaget af kunstkere, men at det ikke blev en stor merkantil succes.

På en udstilling på Kunstindustrimuseet i 1956 viste GV dele til et spisestel i form af skåle og fade dekoreret med et blåmalet ornament, øjensynligt forarbejdet til et spisestel. Men GV fik aldrig sine tanker om at fremstille et spisestel bragt ud i livet på B&G, og det var måske en medvirkende årsag til, at hun forlod fabrikken i 1959.

Ledelsen på KPF, som dengang bestod af direktør Christian Christensen, direktør Erik Lindgren og designprofessor Erik Herløw, greb chancen og foreslog GV, at hun førte sine tanker om spisestel ud i livet på KPF, og det accepterede hun.

På det tidspunkt var jeg et år før blevet udnævnt til leder af en ny udviklingsafdeling, og jeg blev naturligvis ikke betroet at lede samarbejdet med en så kendt kunstner som GV, men jeg deltog i ledelsesmøderne om stellet, hvor også GV var til stede. Det daglige samarbejde med GV blev varetaget af produktionsledelsen, som var vanskelig at danse med, men

det var – eller blev – GV også. F.eks. diskuterede man længe spørgsmålet om masse, glasur og jernpletter, og dette simple problem tog måneder at løse, fordi man gravede sig ned i hver sin skyttegrav.

Det helt store problem var, hvordan kanten på tallerkenerne skulle udformes: GV ville gerne af kunstneriske grunde have, at kanten svippede lidt op allerdyrest, men produktionsledelsen ville ikke acceptere dette, fordi det svækkede kanten, så der i den daglige brug let opstod skår i kanten. Sagen gik helt op til direktionen på et møde med GV, hvor jeg blev pålagt at undersøge, om der var realitet i produktionsledelsens påstand. Og det var der. En undersøgelse af kantlagstyrken på en GV-tallerken sammenlignet med en musselmalet tallerken af samme størrelse viste entydigt, at kanten på en GV-tallerken med den opsvippede kant langt lettere fik skår end en musselmalet tallerken.

Dette forelagde jeg på et ledelsesmøde med GV til underretning, men den påfølgende diskussion viste, at parterne igen lå i hver sin skyttegrav, og diskussionen førte ikke til en afgørelse. Direktør Christensen afgjorde dog sagen, idet han sagde, at hvis tallerkenens udformning af kunstneriske grunde var så vigtig for GV, så måtte fabrikken acceptere kunstnerens ønske, selv om kanten derved blev svagere, og sådan blev det. De to stel blev præsenteret for offentligheden i 1962, og de vakte berettiget opsigt blandt de keramisk-kunstnerisk interesserede.

Når denne sag er refereret så udførligt, er årsagen, at der kom mange reklamationer over den sårbare kant fra kunder, der havde købt stellet på grund af dets kunstneriske kvaliteter. Utvivlsomt var den svage kant en medvirkende årsag til, at ”Gemina” nok blev en kunstnerisk succes, men ikke fik så stort et salg som ventet.

Den anden udgave af formerne hed ”Gemma”, og steldelene var dekoreret med et enkelt romberelief, der var beskedent, men meget smukt. Tallerkenerne led af samme fejl som ”Gemina”tallerkenerne, og også her gav det anledning til mange reklamationer. Navnene på stellerne var sikkert resultatet af forslag fra en kvindelig latinlærer på gymnasiet i Helsingør, som på den tid havde foreslået navne til flere af KPFs stel og produktserier, f.eks. fajanceserien ”Tenera”. Henning Jørgensen antyder i sin bog, at GV ikke fik en rimelig betaling af KPF for sine stel, men det gjorde hun. Da Erik Herløw blev ansat på KPF i 1955, havde han idéer om at ændre kunstneres og designeres betaling fra en fast månedsløn til en royaltbaseret løn, som var almindelig inden for designområdet. Han kom en dag med 3-4 kontrakter fra firmaer, som han som designer havde samarbejdet med, og bad mig om

på baggrund af dem at lave et forslag til en kontrakt, der passede til det keramiske område. Det gjorde jeg, gav forslaget til KPFs advokater, der juridisk rettede det til, og det blev så den fremtidige standardkontrakt, der var gældende for alle kunstnere og designere, der udførte større opgaver for KPF.

Kort fortalt var betalingsdelen udformet helt, som den var det i de kontrakter, der var gældende inden for designområdet: Der betaltes et ret lille beløb for hver genstand, der skulle produceres, for at markere, at reproduktionsretten var overgået til producenten. Hertil kom et beløb, en royalty, der var en procent af salget af de genstande, kontrakten drejede sig om. Denne procentsats var den samme for alle de kunstnere og designere, som havde en kontraktlig aftale med KPF.

Der var mulighed for efter aftale at få udbetalt forskud på den royalty, der ville fremkomme ved den senere produktion, og det har GV sikkert benyttet sig af for at kunne finansiere sit liv i den tid, hun arbejdede med modeller og prøver på sine stel. Men dette forskud skulle modregnes i den senere royalty, og det har måske ikke stået helt klart for GV, der kan have følt sig snydt, fordi der ikke udbetaltes honorar i de første par år, efter at stellerne var gået i produktion – forskuddet skulle jo betales tilbage. Det er helt sikkert, at GV ikke blev snydt – KPF var selvfølgelig højt hævet over at snyde kunstnere, og dertil kom, at fabrikkens revisorer stak deres næser også i royaltberegninger, så det ville være umuligt at snyde nogen.

KPF fik to herlige stel, tydeligvis skabt af en meget stor kunsthåndværker, men de blev desværre ikke en tilsvarende stor salgssucces, og man kan fundere over, hvorfor det var tilfældet. Stellerne fik stor ros af anmeldere og kunstkere, og vi var mange på fabrikken – deriblandt mig – der anskaffede det, brugte det dagligt med stolthed og glæde, og alle var meget forundrede over, at det ikke blev en salgssucces blandt publikum. Var det forud for sin tid? Eller var det, fordi det tydeligvis var lavet af en kunsthåndværker? Designere var jo mere i vælten på den tid!

En sammenligning med en anden kunstner vil nok være naturlig. Arkitekten, Grethe Meyer (1918-2008), designede omkring 1960 et fajancestel, og hun havde også i begyndelsen mistro til kompetencen hos os, der skulle hjælpe hende med udviklingen af stellet. Vi vandt dog hendes tillid, da vi viste hende, hvordan bagsiden af tallerkenen skulle udformes for at fremstille lige tallerkener.

Grethe Meyer var jo arkitekt, og som designer skabte hun sine modeller på tegnebrættet og ikke ved en drejeskive som GV. Grethe Meyers modeller var frem-

stillede, så de var både produktions- og brugsmæssigt meget velegnede, men de var ikke som delene i GV-stellene hver for sig små kunstværker, der var sat i storproduktion.

Grethe Meyers stel fremkom i 1965 og fik navnet ”Blåkant”, og det blev for en hel generation af designbevidste mennesker det foretrukne stel i Danmark og dermed en stor salgssucces. Grethe Meyer havde samme kontrakt som GV, men hun fik i modsætning til GV i mange år udbetalt hundrede tusinder af kroner i royalty som følge af det store salg.

Forholdet mellem GV og KPF var på ingen måde dårligt årene efter ”Gemina”s og ”Gemma”s fremkomst, og hun imødekom uden reservationer en invitation fra KPF til at lave et stentøjsstel i anledning af fabrikkens 200-års jubilæum i 1975. Det var den administrerende direktør Jørgen Fog-Petersen og Erik Herløw, der indledningsvis henvendte sig til GV, og det var mig, der som leder af udviklingsafdelingen var ansvarlig for det daglige samarbejde med hende. GV ønskede, at det nye stel skulle være udekoreret og fremstå i en varmere tone end de to foregående. Det var en af mine unge ingeniører, N.K.L. Petersen, som efter lange diskussioner, men uden de store problemer, fremstillede masse og glasur til stellet, herunder jernpletterne, som efter KPFs forslag kom i glasuren og fremkom som to kornstørrelser ved en fraktioneret sigtning af knust myremalm.

Det er urigtigt, når Henning Jørgensen skriver, at KPF modsatte sig pletterne, fordi der kunne opstå sprængninger under brændingen – ved reducerende brænding var der slet ingen risiko herfor, og det var i øvrigt et gammelkendt trick for at opnå pletvirkning i stentøj. Man skal tænke på, at GV fremstillede oxiderende højbrændt stentøj hjemme i Allégade, og ikke ”rigtigt” stentøj, der er reducerende brændt ved en endnu højere temperatur end GVs stentøj. Det er rigtigt, at der ved oxiderende brændt stentøj kan opstå sprængninger af jernpletter ved høje temperaturer, og GV har måske ikke været helt klar over forskellen på virkningen af oxiderende og reducerende brænding.

Der kunne opstå problemer, hvis man blandede myremalmpletterne i massen, idet de især i støbemasse ville falde til bunds under støbningen, hvorved pletterne ville samle sig i underdelen af genstanden og ikke blive jævnt fordelt.

Der var problemer med at få modellerne til de enkelte dele fremstillet, idet GV ønskede at fremstille dem på sit værksted i Allégade, og det var en langvarig proces. Et samarbejde med en modellør med fornemmelser for kunst ville have forkortet fremstillingen af modellerne, og resultatet ville helt sikkert have været til-

fredsstillende for hende, men det ønskede hun altså ikke.

Jeg husker en langvarig diskussion med hende om tallerkener. Hun ønskede, at tallerkenerne ikke skulle have fod som normalt, men at undersiden blot skulle være en plan og uglaseret flade. Det ville imidlertid produktionsmæssigt give problemer, fordi mange af tallerkenerne efter vores erfaring ville blive skæve, men det troede GV ikke på.

Det var ganske normalt, at kunstnere og designere ikke troede på, hvad erfarne produktionsfolk fortalte dem, så det måtte komme an på en prøve – og resultatet blev, at der kom en fod på GVs tallerkenerne.

Jubilæumsstellet kom til at hedde ”Capella”, og det blev et meget smukt stel, stilfærdigt og med meget smukke former. Desværre solgtes det mod al forventning ikke godt, så hverken GV eller KPF fik det forventede økonomiske udbytte ud af investeringen af tid og penge.

I den tid udviklingen af ”Capella” varede, havde GV og jeg mange samtaler om keramiske emner, bl.a. talte hun om de problemer, som hun havde med masse og glasur hjemme på sit eget værksted.

Det var især glasuren, der voldte problemer, idet den opløste dekorationsfarven, hvor glasuren lå lidt for tyk. Det gjorde, at farven dampede og gjorde dekorationen uskarp, hvad GV ikke ønskede, og hertil kom, at den lidt for tykke glasur undertiden krakleerede på en uskøn måde. Det var årsagen til, at hun kasserede mange, mange krukker og skåle, og det kostede både tid og penge.

Jeg kunne jo som ansat på KPF ikke hjælpe hende med hendes private keramiske problemer, men jeg kunne tilbyde hende et værksted på KPF, brug af fabrikkens masser, farver og ovne og fabrikkens støtte til at løse de keramiske problemer, der jo altid opstår under arbejdet.

Jeg fortalte GV, at Eva Stæhr-Nielsen (1911-1976) i 1968, da Saxbo lukkede, havde søgt ind på KPF, fordi hun mente, at hun der ville finde den arbejdsplads, der mest lignede Saxbo. Hun var formentlig blevet rådgivet af Nathalie Krebs, som jo naturligvis gerne så, at hendes nærmeste medarbejder gennem mere end 35 år fik mulighed for at arbejde videre med de samme keramiske muligheder, som hun havde haft på Saxbo. Nathalie Krebs havde jo selv i 1948 søgt samarbejde og mulig ansættelse på KPF, fordi hun havde meget store problemer med Saxbo, men man blev ikke enige om betingelserne for en ansættelse.

På KPF mente vi, at når en kunstner med Eva Stæhr-Nielsens kvalifikationer kom til os med et ønske om ansættelse, burde vi give hende en plads på fabrikken, og det gjorde vi. Eva arbejdede på KPF næsten til sin død i 1976.

GV overvejede længe forslaget, men hun endte med at sige nej tak – hun ønskede at bevare sin frihed.

I de følgende år besøgte jeg hende af og til på værkstedet bag ”Ludwigsminde” i Allégade for at tale med hende og for at beundre de mange meget smukke ting, som hun frembragte. Henning Jørgensen roser med rette disse ting til skyerne, og det er vanskeligt at give dem en smukkere omtale, end han har gjort det.

Når jeg har skrevet denne lange kommentar til GV-bogen, er grunden som nævnt, at Henning Jørgensen i sin bog giver GVs vigtige periode på B&G for lidt omtale, og han skildrer heller ikke hendes samarbejde med KPF på den rette måde, og det har jeg forsøgt at råde bod på. Desværre har jeg ikke haft mulighed for at se GVs brandbøger eller andet skriftligt materiale fra hendes hånd. Man savner i HJs bog meget at gense eksempler på de mange herlige krukke, vaser og skåle, der fandtes på B&Gs museum og studiesamling, og som er helt uundværlige i en bog om GVs liv og virke.

Keramische Sammlungen in Dänemark
anlässlich der Reise der French Porcelain Society
von Alfred Ziffer

Vom 4. bis 8. Mai 2011 besuchte die French Porcelain Society [www.thefrenchporcelainsociety.com] mit einer internationalen Gästegruppe bei herrlichem Wetter Kopenhagen, um besonders französische Porzellane, aber auch Keramik im Allgemeinen zu studieren und kennenzulernen.

Bereits am ersten Tag war die Davids Sammlung ein erster Höhepunkt. In höchst stimmungsvollem Ambiente (Möbel von Roengten) beeindruckten Beispiele aus Saint Cloud, Chantilly, Vincennes und Sèvres nicht nur die Kenner, auch die deutschen Manufakturen des 18. Jahrhunderts fanden großes Interesse. Die Plakette aus Böttger-Steinzeug mit dem Portrait von Friedrich IV. von Dänemark als Kronprinz ergänzten noch weitere frühe Meissener Porzellane mit ostasiatischen Dekoren. Ein ganz anderes Gebiet war die Keramik des Fernen Ostens im obersten Geschoß, die einen weiteren Besuch erfordert und dann noch größere Beachtung verdient, da der Bestand weltweit einzigartig ist.

Es folgte am Nachmittag ein Besuch im legendären Kunstgewerbemuseum, wo uns Ulla Houkjaer empfing, der wir viele Anregungen und Kontakte dieser Reise verdanken. Auch wenn die Fayencen und Porzellane in der Abteilung Europa 1500-1800 im Erdgeschoß nur in einem Raum sowie auf Möbeln verteilt sind, waren die beiden Großtiere aus dem Japanischen Palais in Dresden absolute Attraktionen. Natürlich liegt ein Schwergewicht auf Porzellan der Königlichen Porzellanmanufaktur, das wir in der Ausstellung und im ausgezeichneten Schaudepot kennen lernen konnten. Dieses neu eingerichtete Depot enthält alle Sorten der Keramik (so auch Fayencen der zahlreichen nordischen Manufakturen) und ist beispielhaft in Glasregalen untergebracht, die von beiden Seiten zu betrachten sind – also auch die Marken auf den Rückseiten. Weitere Informationen findet man in der Beschriftung sowie im Computer, in dem alle Karteikarten abrufbar sind – eine ausgezeichnete Hilfestellung, die man sich gerne online wünschen würde!

Bereits frühlinghaft war die Natur bei unserer Fahrt über Land nach Gissfeld, wo wir das Schloss der Familie von Danneskiold-Samsøe besichtigen durften. Auf raumhohen Regalenaufbauten oder an den Wänden zu ornamentalen Mustern dekoriert, waren hier Porzellane sämtlicher europäischer Manufakturen in einer bunten Mischung zu finden. Exzellente Meister-

werke neben gängiger Handelsware machten diesen Besuch zu einem Test der eigenen Kenntnisse und boten viel Anlaß zu reger und fröhlicher Diskussion. Ein Vincennes-Service, das zwischen 1753 und 1755 an Louis XV. geliefert wurde sowie seine Ergänzungen erregten besonders große Aufmerksamkeit.

Ganz anderer Art, aber dafür von national-lokaler Bedeutung war unser Besuch im Næstved Museum, dessen Kuratorin Susanne Bangert uns die Keramikerfamilie Kähler vorstellte, die auch in Deutschland durch ihre Beteiligung an den großen (Welt-)Ausstellungen der letzten Jahrhundertwende bekannt ist. Den Bogen in die Gegenwart schlug ein spontaner Besuch bei Ivan Weiss, der uns in seinem Haus und Werkstatt herzlich begrüßte. Auch nach seinem Ausscheiden aus Royal Copenhagen formt, brennt und bemalt er unikate Porzellanobjekte, die wir sogar kaufen konnten, was zahlreich in Anspruch genommen wurde.

Keramisch gesehen war unser Besuch in Rosenborg sicher vom Gold, Silber, Bernstein und Glas dominiert, aber der Blick in das Porzellankabinett im obersten Stock bot den Blick auf eine komplette Wand mit Dänemarks berühmtesten Service – das Flora Danica! Das 1790 bis 1803 nach Vorlagen von Oeder angefertigte Service mit Blumen und Pflanzen Dänemarks befindet sich im Besitz der königlichen Familie und wird bis heute nur selten benutzt. Seine Neuauflagen sind jedoch weltweit gesucht und können in Auftrag gegeben werden. Außerdem war das erst 1860 gestaltete Kabinett mit Geschirrtellen aus Sèvres und Meissen zu gleichen Teilen dekoriert.

Unser letzter Tag führte uns nach Schloß Frederiksborg, das als Gesamtkunstwerk dänische Geschichte vermittelt. Architektur und Ausstattung werden von Renaissance und Barock bestimmt, aber im Detail sind bemerkenswerte Porzellane zu sehen, wie eine Meissener Ecuelle der Familie Ahlefeldt oder der um 1762 modellierte große Tafelaufsatz, die „Dänische Gruppe“ Johann Joachim Kändlers. Das Original dieser Allegorie auf den Frieden zwischen Dänemark und Rußland fiel dem großen Brand von 1859 zum Opfer und wurde deshalb durch eine Neuausformung aus der Zeit um 1900 ersetzt, trotzdem ist die Wirkung sehr beeindruckend.

Rückblickend waren alle Besuche von besonders freundlichen Führern begleitet, die uns den Besuch in Dänemark unvergessen machen.

Niels Lauesen * 1941 † 2011

Keramiker Niels Lauesen er død, men for mange danske keramikere vil han fortsætte med at være den indre samtalepartner, når ting skal gives form.

Niels Lauesen blev uddannet på Kunsthåndværkerskolen (nu Det Kongelige Danske Kunstakademis Designskole) under studieleder Richard Kjærgaard og samtidigt med andre betydelige keramiske formgivere som Snorre Stephensen, Erik Magnussen og Ursula Munch-Petersen. Niels fortsatte efterfølgende sine studier på Det Kongelige Danske Kunstakademi under Professor Helge Bertram, og kom hurtigt ind på den pædagogiske løbebane først på Kunsthåndværkerskolen, der skiftede navn til Skolen for Brugskunst i hans undervisningstid og siden på Kunsthåndværkerskolen i Kolding (nu Designskolen Kolding).

Undervisningen i Kolding startede i begyndelsen af 80'erne med kursusforløb sammen med billedkunstner Peter Hentze. Senere blev Niels fast tilknyttet lærer på den keramiske afdeling i Kolding, hvor hans "sokratiske" undervisningsform blomstrede. Hans engagerede tilstedeværelse, den fortløbende samtale – altid med humor og varme, men også med en bund af stærke holdninger til form, den fælles undren og passionen for at nå til kernen i de formmæssige problemstillinger satte et aftryk på hele generationer af unge keramikere.

På næsten provokerende vis formåede Niels med kurser, som 'Drejedyr', 'Modellerede Blomster', 'Tepotter' og 'Rosetter' at åbne øjnene for de universelle former der altid står til rådighed. Han havde et pædagogisk talent for at give opmuntring og finde lyspunkter i selv det mest ubehjælpssomme begynderarbejde ved at vise hvordan det knyttede an til vigtige spørgsmål. Fundamentet for hans formtænkning lå i geometrien og naturens egen formgivning, men også musikken og håndens greb om leret var kilder til indsigt.

Om en ting kom til at se gammeldags, salgbar eller moderne ud interesserede sådan set ikke Niels. Han undgik i hvert fald behændigt at forholde sig til det og betragtede det vel nærmest som fattige og begrænsende målestokke i forhold til at diskutere formens egentlige potentiale.

Niels var på mange måder et beskedent og tilbageholdende menneske. Hvis man Googler ham, tegner det ingenlunde et retfærdigt billede af hans betydelige indsats for keramikken og formgivningskulturen i Danmark. En indsats, der byggede på et intellektuelt overskud til at sætte nuancerede ord på formovervej-

elser - alt sammen i en tillid til, at konkret form til syvende og sidst kan være et sprog i sig selv.

Kære Tine og Martin. Vi er rigtig mange keramikere, kunsthåndværkere og designere, der føler med jer og altid vil være dybt taknemmelige for Niels' storsindede og uselviske indsats. Han har sat spor som lever videre.

Helle Hove, Bente Skjøttgaard og Ole Jensen

---

www.keramikkens-venner.dk

På www.keramikkens-venner.dk finder du foreningens vedtægter, oplysninger om dens bestyrelse samt ikke mindst oplysninger om kommende arrangementer, generalforsamling, generalforsamlingsreferat mv samt links på internettet til forskellige udstillingssteder i Danmark samt andre nyttige links.

www.keramikkens-venner.dk er ikke færdigudviklet og vil blive udbygget efterhånden. Foreningen modtager gerne forslag, så websiten kan blive endnu bedre.

---

e-mailadresser

Keramikkens Venner har e-mailadresser på en hel del af sine medlemmer, 67 %, men mangler således stadig en hel del. Bestyrelsen skal opfordre de resterende medlemmer til at meddele sekretæren deres e-mail-adresse, hvis de har en sådan, samt i øvrigt holde sekretæren opdateret med ændringer.

Det gør bl.a., at vi i en længere periode har udsendt en e-mail forud for arrangementer, både som en påmindelse til de, der har meldt sig; men også for at give de, der ikke har meldt sig endnu, en chance for at deltage i arrangementet. Tilsvarende gælder meddelelse om flytning af den i 2011 afholdte generalforsamling og den her i 2012 afholdte generalforsamling, hvor mange fik meddelelsen per e-mail, hvorved foreningen sparede porto.

Hjorths Fabrik Bornholms Keramikmuseum

Hjorths Fabrik - Bornholms [arbejdende] Keramikmuseum [Website: www.bornholmsmuseer.dk/hjorths] undergår i øjeblikket en omfattende renovering i rummet over ovnene og der indrettes aktivitetsrum, så besøgende selv kan prøve at dreje, glasere og brænde keramik.

The Anthony Shaw Collection makes York Art Gallery world leader in British studio ceramics

---

Long term loan of prestigious collection makes York Art Gallery world leader in British studio ceramics
One of the most important private collections of British studio ceramics is coming to York on long term loan.

The Anthony Shaw Collection has been amassed over 40 years and features key works by some of the biggest names in British studio ceramic art, such as Lucie Rie, Gordon Baldwin, Ewen Henderson, Gillian Lowndes and Sara Radstone.

The collection, containing about 800 works, will complement York Art Gallery's existing British studio ceramic collection which now totals more than 4,000 works.

Janet Barnes, chief executive of York Museums Trust said: "This is a truly outstanding collection of contemporary sculptural ceramics which features some of the most significant works from the last 40 years. We are thrilled that Anthony Shaw has given us his personal collection on long term loan. Combined with the gallery's Milner-White, WA Ismay and Henry Rothschild collections, it will give us the most complete collection of British studio ceramics, detailing the incredibly different styles, techniques and ideas that have been expressed by British ceramists over the last 100 years."

Anthony Shaw said: "I have decided to give my collection to York Art Gallery as they are interested in displaying objects in ways that enable them to have their own voice. The way many museums show ceramics according to material or date, is totally alien to me and in opposition to the intentions of the artists who made them."

The collections at York are another reason for Anthony Shaw's collection to find a home here. He appreciates the fact that Milner-White was also a collector of paintings saying "looking back now I realise I was looking for paintings in another form". He says Henry Rothschild had a major influence on what he collected, recalling that Henry sold him his first pot and encouraged him to surround himself with art in all its forms.

Anthony Shaw also has fond memories of WA Ismay, whom he often met at the exhibition private views - they would occasionally vie for the same pieces. The collection will come to York Art Gallery initially on loan for 15 years. It had previously been on display in the collector's house in Chelsea, London, where

Anthony Shaw had invited different artists, curators, writers and critics to curate exhibitions.

The pieces in the collection reflect his own personal taste and concentrate on the work of his favourite artists Gordon Baldwin, Ewen Henderson, Gillian Lowndes, Sara Radstone and Bryan Illsley. It also features smaller numbers of pieces by other artists including Hans Coper, Ian Godfrey, Jim Malone and Val Barry. In addition to this there is a large collection of more than 500 buttons by Lucie Rie and 100 works of art in other mediums.

The collection is the perfect partner to the gallery's WA Ismay collection as it contains work made from the 1960s right up to the present day. However its strength is in the sculptural works Anthony Shaw loves, whereas WA Ismay was more interested in collecting functional pots.

The Anthony Shaw collection is now in York and being catalogued and photographed. Some of the works will feature in the exhibition Gordon Baldwin: Objects for a Landscape. An exhibition of key pieces from the collection will take place after the refurbishment of York Art Gallery in 2014.

---

købes

Keramik af Gutte Eriksen, Lisbeth Munch-Petersen, Christian Poulsen og Gertrud Vasegaard søges. Gode værker betales til liebhaverpriser af privat samler. Kontakt: Jens Bukh, tlf 22 62 28 13 eller e-mail: jensbukh@privat.dk.

---

jubilæumsskrifter mv søges

Kongstrand's Keramik. Esbjerg 1912. [16 s].
A/S Michael Andersen og Søn. Pottemageri og Fajancefabrik gennem 200 Aar. Af K. Thorsen. Michael Andersen og Søn, Rønne 1934.
Lolland-Falsters Lervarefabrik. Jubilæumsskrift. 1938.
Glimt fra · Dansk Pottemageri 1906 · Jydsk Pottemageri 1949 · Dalbyover Lervarefabrik 1998. Af Anders Riis. Forlaget Iriis Mariager, Dalbyover 1999. 26 s.
Festskrift for Pottemagerens Forbund i Danmark ved dets 25 Aars Jubilæum. af Fr. Pietsch m.fl. 1916.
Keramisk Forbunds 75 års jubilæum. 1972.

Har du én eller flere af de søgte titler eller søger du anden keramiklitteratur, så kontakt venligst Gunnar Jakobsen på tlf 38 86 11 51.

Bøger, kataloger og artikler om dansk keramik 2011

ved Gunnar Jakobsen

Stentøj til Folket af Bolette Bramsen. Antik & Auktion. 4/2011, s 24-28. ill. sign. [Arne Bang].

Sagt mellem Heidi og Aage Birck. Af Charlotte Melin. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 2/2011, s 3-4. ill.

Heidi Guthmann Birck. "Sculptural travels in time and form ..." Von Lisbeth Tolstrup. New ceramics. 2/2011, s 28-31. ill.

Heidi Guthmann Birck. "Skulpturelle Reisen in Zeit und Form ..." By Lisbeth Tolstrup. Neue Keramik. 2/2011, s 28-31. ill.

Aage Birck. Galleri Slugen. 2/2011. [8 s]. ill. (s 2 Af Lisbeth Tholstrup). [Uddrag af artikel i Neue Keramik. 6/2009, s 8-12].

Steen Børsting - keramik. KOT. Kunst omkring Trolden. 19. årg. 4/2011, s 15. ill.

Verdensmestre - Peter Carlsens skulptur i Vejen. Af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring Trolden. 19. årg. 4/2011, s 16-20 og forside. ill.

Linien/La Ligne. Galleri Boxen, Horsens & Galerie Weiller, Paris 2011. 24 s. ill. litt. (s 2, 7 og 8 Par Nicolas Maldaque og s 12-13 og 14-15 Lis E og passionen for leret/Lis E et la passion de l'argile. Af/par Erik Meistrup). [Udstilling med Lis Ehrenreich og fotografen Poul Pedersen].

Porten. Maja Lisa Engelhardt. Tekster af af Anne-Mette Villumsen, Hans Jørgen Frederiksen, Lisbeth Smedegaard Andersen og Karsten Nissen. Skovgaard Museet, Viborg 2011, s 8 og 13. ill. [Relief til gigtsanatoriet i Skælskør].

Keramiske værker af Paul Gauguin. Af Inge-Lise Zinck. Forord af Bodil Busk Laursen. Det dansk Kunstindustrimuseum, København 2011. 72 s. ill. litt. noter. engelsk og fransk resumé. hf. 110 kr.

michael geertsen. København 2011. [48 s]. ill. [s 3, 5 og 9 Stepping over the lines. By David McFadden].

A Dane on Loch Eriboll. By Giles Sutherland. Ceramic Review. 250/2011, s 30-34. ill. [Lotte Glob].

Any Road will take you there By Mette Maya Gregersen. Ceramic Review 251. 2011, s 40-43. ill.

Billedhugger Niels Hansen Jacobsen af Teresa Nielsen. Vejen Kunstmuseum, Vejen 2011. 96 s. ill. 80 kr.

Gaveregn til samlingen af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring Trolden. 19. årg. 4/2011, s 7-10. ill. [Niels Hansen Jacobsen].

Jørgen Haugen Sørensen i Cisternerne. Cisternerne, Frederiksberg 2011. 64 s. ill. (s 3-4 Haugen i Cisternerne. Af Morten Søndergaard, s 12-13 Velkommen til helvede. Af Merete Pryds Helle og s 62 Cisternerne historie i korte træk. Af Mette Marciniak).

Cuts & Bruises. Louise Hindsgavl. København 2011. 56 s. ill. litt. hf. 100 kr. (s 10-11 Indelicate Objects. By Justin Novak og s 15-17 og 54-55 Form in the world, something on my mind/Formen i verden, noget på hjerte. By/af Martin Bigum).

Louise Hindsgavl af Birgitte Agersnap. [Afsnit]. I: DyreDamer. [katalog]. KunstCentret Silkeborg Bad, Silkeborg 2011, s 12-17. ill. 95 kr.

Gerd Hjort Petersen i Strib Kirke. Af Vibeke Erbs. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 2/2011, s 12. ill.

Marie Hjorth. Af Peter Tiemroth. Bornholms Museum, Rønne 2011. 46 s. ill.

Transformer kiln. [Afsnit]. I: The Kiln Book. By Frederick L. Olsen. 4th rev. ed. Ceramics Handbooks. A & C Black, London 2011, s 190-193. ill. [Nina Hole].

Keramiker Kirsten Holm. Forgængelighedens skønhed. Johannes Larsen Museet, Kerteminde 2011. [48 s]. ill. litt. hf. 40 kr. (s 2-3 Ceramics in a class of its own/ Keramik i mesterklassen. By/af Lars Lisberg og s 44-45 Af Lise Seisbøll). [Kirsten Holm].

Asger Kristensen. By Sofie Minke Anderson. New ceramics. 4/2011, s 26-27. ill.

Asger Kristensen. Von Sofie Minke Anderson. Neue Keramik. 4/2011, s 26-27. ill.

Pottemager Erik Larsen i Tranflod. [Afsnit]. I: De forsvundne. Hedens sidste fortællere. Af Palle Ove Christiansen. G.E.C. Gad, København 2011, s 48-61 samt 42. ill. [Erik Larsen Andersen].

- The Kiln Book*. By Frederick L. Olsen. 4th rev. ed. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2011, s 292. ill. [Sten Lykke Madsen].
- Bodil Manz*: Danish Ceramics: The Scottish Gallery, Edinburgh. By Giles Sutherland. Ceramic Review 252. 2011, s 26. ill. *
- Ursula Munch-Petersens Hærvejsrelief i Bække*. Af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring Trolden. 19. årg. 1/2011, s 21. ill.
- Ursula Munch-Petersens Hærvejsrelief i Bække*. Af Teresa Nielsen med Ursula Munch-Petersens tanker om relieffet. KOT. Kunst omkring Trolden. 19. årg. 2/2011, s 14-19. ill.
- Ursula Printz - figuriner och tekoppar*. [Artikel]. I: Formsagor. Av Petter Eklund. Carlssons Bokförlag, Stockholm 2011, s 164-168. ill.
- A language of twists and turns Merete Rasmussen*. Interview of Merete Rasmussen. Crafts 233. 2011, s 110-111. ill. *
- Glasurens mester* af Gitte Just. Antik & Auktion. 14. årg. 1/2011, s 28-33. ill. [Axel Salto].
- O buyulu insanlar*. Yazı [af] Zeynep Oral. Cumhuriyet Kitapları, Istanbul 2011, s 11-24. ill. [Alev Siesbye]. *
- Bente Skjøttgaard - spor*. Af Teresa Nielsen. KOT. Kunst omkring Trolden. 19. årg. 2/2011, s 6-8. ill.
- Dialog med Lin Utzon* ved Vibeke Erbs. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 1/2011, s 15.
- Gertrud Vasegaard*. Galerie Besson, London 2011. [24 s incl omslag]. ill. (s 4-5 Gertrud Vasegaard (1913-2007). By Henning Jørgensen].
- Gertrud Vasegaard*. Af Henning Jørgensen. Forord af Folke Kjems og Lars Kærulf Møller. Holstebro Kunstmuseum, Holstebro 2011. 335 s. ill. litt. navneregister. English summary. ib. 200 kr. [Website: www.holstebrokunstmuseum.dk].
- Gertrud Vasegaard*. Keramiske digte. 4-fløjet dobbelt plakatfolder [med tekst på den ene side og plakat på den anden side]. Holstebro Kunstmuseum, Holstebro 2011.
- Mariko Wada*. Borderland/Grænseland. The Architectural Publisher B, København 2011. 64 s. ill. litt. engelsk og japansk indlagt 4 s tekst på dansk. hf. (s 4 Beyond Borders. By Lise Seisbøll, s 8 Exhibition: Borderland. By Mariko Wada og s 52-53 Form sense and sensual forms. By Karen Kjærgaard samt tekstark: s 1: Ud over grænserne. Af Lise Seisbøll, s 2-3 Formsans og sanseformer. Af Karen Kjærgaard og s 4 Udstilling: Grænseland. Af Mariko Wada).
- The Universal Language of Clay*. By Tinne Delfs. New ceramics. 1/2011, s 20-23. ill. [Mariko Wada].
- Die Universalsprache des Tons*. Von Tinne Delfs. Neue Keramik. 1/2011, s 20-23. ill. [Mariko Wada].
- Grænseland* af Pia Wirnfeldt. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 1/2011, s 6. ill. [Mariko Wada].
- Livsstykke* af Kim Flyvbjerg. MS Berlingske. 11.12.2011, s 50-51. ill. [Bjørn Wiinblad].
- Chauffør for Bjørn*. Interview med René Schultz ved Kim Flyvbjerg. MS Berlingske. 11.12.2011, s 52, 53 og 54. ill. [Bjørn Wiinblad].
- Mønstre* af Bjarke Regn Svendsen. Kunstmagasinet Janus. 3/2011, s 17-19. ill. [Kirsten Winther Johannsen].
- Barbro Åberg*. Erindring og erkendelse/Recollection and Recognition. Danmarks Keramikmuseum – Grimmerhus, Middelfart 2011. 33 s. ill. (s 2-3 Forord/Foreword. Af/by Lise Seisbøll, s 4-5 og 7 Barbro Åberg. Den intuitive forsker/The intuitive scientist. Af/by Lise Seisbøll, s 8 Af/by Karen Harsbo, s 10 Vinduer af lys/Windows of Light. Af/by Wendy Tarlow Kaplan, s 17-21 og 24-28 Erindring og Erkendelse/ Recollection and Recognition. Samtale med Barbro Åberg/ Conversation with Barbro Åberg. Ved/by Pia Wirnfeldt).
- Barbro Åberg*. The intuitive scientist. Retrospective solo exhibition at the Danish Museum of International Ceramic Art. By Lise Seisbøll. New Ceramics. 5/2011, s 45. ill.
- Barbro Åberg – Erindring og Erkendelse*. Af Pia Wirnfeldt. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 3/2011, s 3-5. ill.
- Keramiske konstruktioner* af Pia Wirnfeldt. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 1/2011, s 10. ill. [Tina Marie Bentsen og Lone Engelund].
- Seks keramikere du skal holde øje med...* Femina. 32/2011, s 64-66. ill. [Tina Marie Bentsen, Pi Bjørg,

Julie Bonde Bülck, Gurli Elbækgaard Helle Hansen og Jeanette Hiiri].

Claydies. Reveals it all. Claydies, København 2011. 36 s. ill. (s 14-16 Claydies - A new era for the crafts? By Rikke Helverskov Dahl). [Tine Broksø og Karen Kjældgård-Larsen].

Frederik VI's Dessertstel. King Frederik VI's Dessert Service. Red. af/ed. by Klaus Dahl. Slots- og Ejendomsstyrelsen, København 2011. 224 s. ill. litt. noter. kilder. dansk tekst med engelsk oversættelse. 299 kr. (s 7 Forord. Af Carsten Jarlov, s 10-31 "Alt på sin rette plads". Om Frederik VI og hans system. Af Hans Vammen, s 32-57 "Smagens og de skønne Konstere Udbredelse". Om stellet og Den kongelige Porcelainsfabrik. Af Ida Haugsted, s 58-81 "Gæst i Danmark, velkommen..." Om stellet og dets europæiske forbindelser. Af Samuel Wittwer, s 82-109 "... i sin fuldkomne Reenhet for Efterverdenen. Om stellet og dets funktioner. Af Klaus Dahl, s 111-181 Leveringerne 1833-1835. The Consignments 1833-1835, s 183-220 English Translations [s 185-191 "Everything in its Rightful Place". On Frederik VI and his system. By Hans Vammen, s 193-201 "The Propagation of Taste and the Fine Arts". On the service and the Royal Porcelain Manufactory. By Ida Haugsted, s 203-209 "Be Welcome, Guest in Denmark..." On the service and its European context. By Samuel Wittwer og s 211-220 "... in its Perfect Purity for Posterity". On the service and its functions. By Klaus Dahl] og s 222 Liste over tallerkener med prospekter. List of Plates with Views).

Dekorationerne der reddede en fabrik af Bolette Bramsen. Antik & Auktion. 14. årg. 2/2011, s 20-24. ill. litt. [Tenera-serien af Beth Breyen, Kari Christensen (N), Grete Helland-Hansen (N), Berte Jessen [Koehle], Marianne Johnson (S) og Inge-Lise Koefoed].

Rå kraft i fint porcelæn af Bolette Bramsen. Antik & Auktion. 14. årg. 2/2011, s 76-79. ill. [Isbjørne fra Bing & Grøndahl (J.P. Dahl-Jensen og Knud Kyhn), Dahl-Jensens Porcelænsfabrik (Lauritz Jensen), Den kongelige Porcelainsfabrik (Carl J. Bonnesen, Knud Kyhn og C.F. Liisberg) og Lyngby Porcelænsfabrik (Helge Dørlit).

Gaven: Royal Copenhagen-samlingen. Af Lise Seisbøll. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 1/2011, s 3-5. ill.

Alte Eierbecher. Schmuckstücke aus Porzellan. Übersichtskatalog mit aktuellen Marktpreisen/

Antique Egg Cups. Jewels in Porcelain. Catalogue with current assessments. Von/by Manfred Haack. Battenberg [Website: www.gietl-verlag.de], Regensburg 2011. 256 s. ill. litt. fabriksmærker. Glossar. tysk og delvis engelsk tekst. ib. 29.90 €. [Bing & Grøndahl og Den kongelige Porcelainsfabrik].

Porcelæn og fajance. Af Jens Ingvordsen. Forord af Thomas Bloch Ravn. Den Gamle Bys Lommebibliotek, bd. 11. Den Gamle By [Website: www.dengamleby.dk], Aarhus 2011. 76 s. ill. ib. 42 kr.

Sjælens Spejl. Naturfølelsen i dansk kunst. Af Mikael Wivel. Holstebro Kunstmuseum, Holstebro 2011. 136 s, se specielt s 66-69, 130 og 133. ill. litt. 125 kr. [Th. Bindesbøll, Gutte Eriksen, Niels Hansen Jacobsen og Eva Sørensen].

biennalen for Kunsthåndværk og Design 2011/The 2011 Biennale for Crafts and Design. Red./ed. af/by Charlotte Jul. Kolding 2011. 157 s. ill. noter. dansk og engelsk tekst. (s 5 og 7 Biennalen gør status/The Biennale takes stock. Af/by Poul Dedenroth-Schou og Mark Lauberg, s 16-18 og 20-23 I skovens dybe sanselige ro/In the deep, calm, sensuous Forrest. Af/by Axel Johnsen og Anni Nørskov Mørch, s 34-37 Noter fra en bedømmelsesproces/Notes from an evaluation process. Af/by Love Jönsson, s 46 Q&A. [Spørgsmål til/Questions to Gurli Elbækgaard ved/by Charlotte Jul], s 60-63 Q&A. [Spørgsmål til/Questions to Louise Hindsgavl ved/by Charlotte Jul], s 72-75 Det produktive vakuum/The productive vacuum. Af/by Anders Ruhwald, s 112-115 Skolernes nye kurs og forskningens potentiale/The Danish Design Schools' new direction. Q&A. . [Spørgsmål til/Questions to Anne-Louise Sommer ved/by Charlotte Jul], s 120 Q&A. [Spørgsmål til/Questions to Marianne Nielsen ved/by Charlotte Jul], s 124-129 Fra Trash til Treasure/From Trash to Treasure. Af/by Jorunn Veiteberg, s 135 biennalen for Kunsthåndværk og Design 2011. Nomineret/Nominated. [Bente Skjøttgaard], s 136-137 Q&A. [Spørgsmål til/Questions to Bente Skjøttgaard ved/by Charlotte Jul] og s 142-145 Q&A. [Spørgsmål til/Questions to Caroline Broadhead ved/by Charlotte Jul]. [Julie Bartholdy, Louise Birch, Pi Bjørg, Lone Borgen Kristiansen, Helle Bovbjerg, Ane-Katrine von Bülow, Morten Cramer, Gurli Elbækgaard, Susanne Hangaard, Jørgen Hansen, Louise Hindsgavl, Signe Højmark, Heike Jacobsen, Mikael Jackson, Christin Johansson, Gitte Jungersen, Dorte Kristoffersen, Marianne Krumbach, Pia Lund Hansen, Mette Maya Gregersen, Karin Michelsen, Susanne Moeskjær, Marianne Nielsen, Jane Reumert, Anders Ruhwald, Christina Schou Christensen, Bente

Skjøttgaard, Kristine Tillge Lund, Morten Tillitz og Dorte Visby].

Verden på et fad – undersøgelser i ler. [*The World on a Plate – Studies in Clay*]. [Udstilling Kunst- og Kulturcenter Gammelgaard, Herlev], 2011. [34 s, heraf 13 foldud-sider]. ill. (s 21-23 Alt på et fad/ Everything on a Plate. Af/by Synne Rifbjerg og s 32-34 Verden på et fad/The World on a Plate. Af/by Ursula Munch-Petersen). [Dorthe Andresen, Lillian Bannister, Lis Biggas, Ane Katrine von Bülow, Ulla Gravesen, Elisabeth Lau Kieffer, Bertine Knudsen, Herdis Skafte, Helle Vibeke Steffensen, Marianne Thorsen og Mette Marie Ørsted].

Verden på et fad. Undersøgelser i ler. Gammelgaard. 1/2011, s 4-6 samt forside. ill. [Dorthe Andresen, Lillian Bannister, Lis Biggas, Ane Katrine von Bülow, Ulla Gravesen, Elisabeth Lau Kieffer, Bertine Knudsen, Herdis Skafte, Helle Vibeke Steffensen, Marianne Thorsen og Mette Marie Ørsted].

værk sted. Fynske Kunsthåndværkere + gæster. Johannes Larsen Museet, Kerteminde 2011. 70 s. ill. (s 5 Forord. Af Troels Malthe Borch). [Keramikerne Merethe Bloch, Ida Holm Mortensen og Peter Tybjerg samt Anne Fløche].

Nordsjællandske keramikere 1971-2011. Red. af Geert Kisum. Nordsjællandske keramikere. 2011. 80 s. ill. 50 kr. (s 3 Forord. Af Geert P. Kisum, s 4 Ler. Af Geert P. Kisum og s 5 40 års jubilæumsudstilling. Af Bente Mørch). [Iben Corfitz, Merete Deichmann, Rikke Fjalland, Hans Peter Hansen, Mette Harning, Birgitte Hasle, Ulf Hernø, Niels Huang, Nils Hyberst Kjeldsen, Allan Hytholm, Dorte Jensen, Christa Julin, Geert Kisum, Karen Kjær Hansen, Hannah Koppel, Bjarne Leth Nielsen, Bodil Malte, Birte Mathisen, Lone Munkgaard, Anette Nørregaard Christiansen, Aase Oscarsson, Stig Pedersen, Mette Phillipsen, Ann-Mari Rasmussen, Annette Ravn, Bene Riemer, Anne Rosengård Jørgensen, Saini Sanivuori, Mette Schwartz, Annelise Staberg, Arne Sørensen, Lenie Tolstrup, Inger Tribler, Helle Duus Weiss, Dorrit Worm, Lise Øvlisen og Mette Øvlisen].

Sikken fest. [Møstings Hus], Frederiksberg 2011. [21 s]. ill. (s 1 Sikken Fest! Af Astrid La Cour). [Birgitte Christens, Camilla Hvidberg, Stine Ingemann Larsen, Gisela Karlestedt, Mabel Laugesen og Louise Sidelmann].

Lerets magi. Keramik i international samtidskunst/ The Magic of Clay - Ceramics in Contemporary Art. Red. af/Ed. by Mads Damsbo og Louise Birch Sørensen. Gl Holtegaard, Gl Holte 2011. 179 s. ill. litt. noter. (s 5-13 Forord. Forvandlingens kunst. Da leret

indtog Gl Holtegaard/Foreword. The art of transformation. When clay took over Gl Holtegaard. Af/by Mads Damsbo, s 39-58 Høj useriøsitet: Kunstnere og ler/High Unseriousness: artists and clay. By Edmund de Waal, s 85-97 Essay. Hvad er det at arbejde med ler/What it is to work with clay. Af/by Clare Twomey og s 135-147 Lerets magi. Interview [med/with] Karen Harsbo, Alexander Tovborg & Mads Damsbo. Ved/by Liberty Paterson) samt s 22-29 og 177 Kaspar Bonnén, s 98-105 og 177 John Kørner, s 166-173 og 176 Alexander Tovborg og derudover en række udenlandske kunstnere).

Den næste generation. Keramikannualen 2011. Af Henriette Westh. Kunst & Borger. 194/2011, s 4-6 samt forside af omslag. ill. [Eva Brandt, Anne Mette Hjortshøj, Ann-Charlotte Ohlsson, Helene Søs Schjødts og Charlotte Thorup].

Baltic Woodfired 2011. Presented by cassiusclay. cassiusclay, Balka 2011. 23 s. ill. (s 4-5 Set fra sidelinjen. Af Jesper L. Larsen). [Anne Mette Hjortshøj, Gregory Hamilton Miller og Ann-Charlotte Ohlsson].

'Kun hvis man tror det er' af Lise Seisbøll. Medlemsnyt. Venneforeningen for Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus. 9. årg. 2/2011, s 7. ill. [Kunstnergruppen MIUMI med keramikere Jakob Fiedler, Janne Godtliebsen, Helene Keis og Jette Löwén].

MIUMI. Kun hvis man tror det er. Danmarks Keramikmuseum Grimmerhus, Middelfart 2011. upag. [10 (uindbundne) ark der ved at trække i hæftetråden bliver til 10 plakater]. ill. (s 9 "Kun hvis man tror det er". Af Lise Seisbøll og s 12-13 og 16 Kun hvis man tror det er/Only if you believe it is. Af/by Louise Mazanti). [Kunstnergruppen MIUMI med keramikere Jakob Fiedler, Janne Godtliebsen, Helene Keis og Jette Löwén Dall].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Korsør 2011. 31 s. ill. (s 4-5 Introduction. By Mette Blum Marcher). [Helene Callesen, Birgitte Christens og Carla Stine Jørsum].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Korsør 2011. 31 s. ill. [Lene Roehrig Kjær].

project network. International Ceramic Research Center Guldagergaard, Korsør 2011. 31 s. ill. (s 4-5 Introduction. By Mette Blum Marcher). [Anne Sigun Bjerring, Susanne Jakobsen og Tanja Maria Kuijper].

Connecting 2011/12. Contemporary Arts and Crafts from Schleswig-Holstein, Eastern Norway Counties,

Ostbothnia and South Ostrobothnia, South Denmark and Skåne. Red. von C. Patz-Nahm. 2011. [104 upag s]. ill. kort. (s 4-5 Connecting. Arts and Crafts from Germany, Norway, Finland, Denmark and Sweden. By Dorothee Bieske, s 6-7 Connecting. Kunsthandwerk aus Deutschland, Norwegem, Finnland, Dänemark und Sweden. Von Dorothee Bieske, s 8-10 Thoughts about Contemporary Arts and Crafts, By Elisabeth Sørheim, s 11-13 Noen tanker om Samtidens Kunsthåndværk. Av Elisabeth Sørheim og s 68-69 Welcome address/Hilsen. By/af Carl Holst). [Deltagende danske keramikere: Asger Kristensen, Susan Lange og Inga Vestergaard Sørensen].

Connecting. Contemporary Arts and Crafts from Germany, Norway, Finland, Denmark, Sweden. Von Jens Rönnau. Kunsthandwerk & Design. 1/2011, s 12-19, se specielt s 17-19. ill. [Asger Kristensen, Susan Lange og Inga Vestergaard Sørensen].

Store formater. SkovhusNyt. 29. årg. 6/2011, s 6-7 (Asger Kristensen) og s 12-13 (Sverre Tveito Holmen). ill.

Prints and Transfers - Drucktechniken auf Keramik. Von Angela Böck. Kunsthandwerk & Design. 1/2011, s 4-11, se specielt s 7-8 og 9. ill. [Ane-Katrine von Bülow og Bodil Manz].

Living with ceramics. pulsion et collection. Par Kathryn Smith. tl.mag. 11/2011. upag. [3 s]. ill. [Louise Hindsgavl og Bodil Manz].

Crash & Burn. [Afgangsudstilling 2011]. Danmarks Designskole, Bornholm 2011. 56 s. ill. (s 1 Kære afgængere. Af Pernille Braun). [Mette Møjnbæk Duedahl, Marianne Gerlach, Maria Holm, Nina Kirkebæk Nielsen, Louise Kragh Hansen, Christina Schou Christensen, Mette Thyrsted Kristensen og Benjamin Brogaard Winther samt Marcin Kucab og Olga Milczynska].

Keramikkens comeback. Interview med Mark Lauberg ved Wotkjær og Katstrup. Femina. 32/2011, s 60-61. ill. [Værkstedet Viktoria].

Paul Scott at Guldagergaard by Katrine Villadsen. New ceramics. 2/2011, s 46-47. ill.

The Pot Book. Edited and written by Edmund De Waal with Claudia Clare. Phaidon Press [Website: www.phaidon.co.uk], London 2011. 320 s. ill. litt. index. 29,95 £. [Karen Bennicke, Thorvald Bindsbøll, Martin Bodilsen Kaldahl, Ane-Katrine von

Bülow, Paul Gauguin, Michael Geertsen, Asger Jorn, Morten Løbner Espersen, Bodil Manz, Gunhild Rudjord, Anders Ruhwald, Axel Salto, Alev Siesbye, Bente Skjøttgaard og J.F. Willumsen samt Bing & Grøndahl (Effie Hegermann-Lindencrone), Den kongelige Porcelainsfabrik (Arnold Krog) og Saxbo (Nathalie Krebs og Eva Stæhr-Nielsen)].

Dokumente zum Jugendstil. Modernes Kunstgewerbe/Art Nouveau Documents. Modern Applied Arts. 1902-1908. Von/by Heinrich Pudor. Mit einer Einleitung und einem Künstler- und Firmenregister mit ausführlichen Biographien/with an introduction and an index of artists and manufactories with detailed biographies. Von/by Horst Makus. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2011. 256 s. ill. litt. ib. 78 €. [Keramik: Alumina, Bing & Grøndahl, P. Ipsens Enke (Thorvald Bindsbøll), Den kongelige Porcelainsfabrik (Vilh. Th. Fischer, Marianne Høst, Lauritz Jensen, Oluf Jensen, frk. J. Kjaer, Arnold Krog, C.F. Liiserg, Axel Locher, Theodor Madsen, Andrea Nielsen, Erik Nielsen, Gotfred Rode, Christian Thomsen og Stefan Ussing) og Herm. A. Kähler (K. Hansen Reistrup)].

The Magical Order/Den magiske orden. Pionerer i dansk design/Pioneers of Danish Design. DVD med indlagt 34 s booklet med artikler om design, filmen og de medvirkende/booklet of articles on design, the film and the featured designers. Af/by Claus Bohm. Claus Bohm Film [Website: www.bohmfilm.dk], København 2011. [Oprindelig udsendt som film af Claus Bohm Film for Landscentralen for Undervisningsmidler og Statens Filmcentral, København 1991]. 40 min. 249 kr. [Thorvald Bindsbøll, Christian Poulsen, Axel Salto og Gertrud Vasegaard]. *

Nye kataloger 2012

Tove Anderberg. Håndens/åndens værk. Red. af Karin Andersson. Vendsyssel Kunstmuseum, Hjørring 2012. 88 s. ill. litt. (s 4-5 Forord. Af Sine Kildeberg, s 6-12 Håndens/åndens værk. Af Karin Andersson, s 20-27 Sansningernes formidler. Af Lara Juhl Jakobsen).

Bøger på vej – Danmark 2012-2014

Dansk Keramisk Bibliografi. Af Gunnar Jakobsen. Ny revideret og opdateret udgave. Forlaget Vandkunsten [website: www.forlagetvandkunsten.dk], København.

Dansk kunstnerkeramik. Bestandskatalog ved Bodil Busk Laursen. [Designmuseum Danmarks samling

af dansk kunstnerkeramik 1930-2010]. Designmuseum Danmark [Website: www.designmuseum.dk], København.

Keramiske Profiler. Af Ane Maria og Annimi Holst Schmidt. Rhodos [www.rhodos.dk], Humlebæk.

Saxbo. [Arbejdstitel]. Red. af Mirjam Gelfer-Jørgensen med bidrag af Mirjam Gelfer-Jørgensen, Morten Løbner Espersen, Teresa Nielsen og Anders Uhrskov.

Nye udenlandske bøger 2009-2013 – et udvalg

Arabia. Ceramics | Art | Industry. Ed. by Marianne Aav & Eeva Viljanen. Designmuseum [Website: www.designmuseum.fi], Helsinki 2009. 316 s. ill. litt. noter. fabriksmærker. index. 58 €.

Vessels of Influence. China and Porcelain in Medieval and Early Modern Japan. Duckworth Debates in Archaeology. By Nicole Rousmaniere. Gerald Duckworth & Co Ltd [Website: www.ducknet.co.uk], London. 21.06.12. 144 s. ill. litt. noter. hf.

Treasures of Chinese Export Ceramics. From the Peabody Essex Museum. By William R. Sargent & Rose Kerr. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], London. 31.05.12. 480 s. ill. litt. noter. ib 45 £.

A History of Song Dynasty Ceramics. By Stuart Powell. Matador [Website: www.troubador.co.uk], Kibworth Beauchamp 2012. 322 s. ill. litt. hf. 16,99 £.

Kakiemon Porcelain. A Handbook. By Menno Fitski. Leiden University Press [Website: www.lup.nl], Leiden 2011. 176 s. ill. litt. noter. hf. 69,95 €.

Yasuhisa Kohyama. The Art of Ceramics. By Susan Jefferies. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 30.04.12. 104 s. ill. litt. ib. 25 £.

Dragons and Lotus Blossoms. Vietnamese Ceramics from the Birmingham Museum of Art. By John A. Stevenson and Donald A. Wood. University of Washington Press. 25.04.12. 320 s. ill. litt. noter. hf. 18,99 £.

The Herculanum Pottery. Liverpool's Forgotten Glory. By Peter Hyland. University of Chicago Press. 19.03.12. 336 s. ill. litt. noter. hf. 30 £.

The Ceramic Art of James Tower. By Timothy Wilcox. Preface by Antony Gormley. Lund Humphries [Website: www.lundhumphries.com], Farnham. 15.04.12. 176 s. ill. litt. ib. 45 £.

Lucie Rie. Modernist Potter. By Emmanuel Cooper. Paul Mellon Centre for Studies in British Art. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], London. 31.05.12. 384 s. ill. litt. noter. ib. 30 £.

A Potter's Book. By Bernhard Leach. Faber & Faber [Website: www.faber.co.uk], London 2011. 319 s. ill. hf. 14 £.

Clay's Tectonic Shift. John Mason, Ken Price, and Peter Voulkos. 1956-1968. By Mary D. Macnoughton. J Paul Getty Museum [Website: www.getty.edu], Los Angeles. 01.04.12. 240 s. ill. litt. ib. 34,95 £.

Anne Hironelle. Ceramic Art. By Jo Laurie & Jake Seniuk. University of Washington. Marts 2012. 88 s. ill. ib.

Die Porzellan-Manufakturen des Thüringer Waldviertels. Eine Privatsammlung von Thüringer Porzellanfiguren des 18. Jahrhunderts im Fuldaer Stadtschloss. Von Gregor K. Stasch. Imhof Verlag [Website: www.imhof-verlag.de], Petersberg. December 2012. 300 s. ill. litt. noter. ib.

Frankenthaler Porzellan. Von Barbara Beaucamp-Markowsky. Schriftenreihe der Gesellschaft der Keramikfreunde e.V. Düsseldorf. Hirmer Verlag [Website: www.hirmerverlag.de], München 2008-2009. ill. litt. noter. register. ib. Bd. 1: *Die Plastik*. 2008. 644 s. 98 €. Bd. 3: *Das Geschirr*. Efterår 2012. 640 s. 98 €. Bd. 2: Beiband *Die Archivalien* (zu Bd. 1 und 2). 2010. 412 s. 89 €.

Zeitzeichen. Porzellan der Manufaktur Fürstenberg im 20. Jahrhundert. Von Thomas Engelke. creo-media [Website: www.creo-media.de], Hannover 2011. 260 s. ill. litt. ib. 78 €.

Die Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin. Eine Kulturgeschichte. Von Volker Koop. be.bra verlag [Website: www.bebraverlag.de], Berlin. 01.10.13. 400 s. ill. litt. noter. ib. 78 €.

Sammellust. Eine Einführung in das Sammeln von Porzellan aus Fürstenberg. Herausgegeben von Krueger, Thomas. Verlag Jörg Mitzkat [Website: www.mitzkat.de], Holzminden 2011. 128 s. ill. litt. ib. 24,80 €.

Mops! Eine kleine Kulturgeschichte. Fürstenberg. Herausgegeben von Thomas Krueger. Verlag Jörg Mitzkat [Website: www.mitzkat.de], Holzminden. 2011. 48 s. ill. hf. 5 €.

Böttger: Vom Gold- zum Porzellanmacher. Von Hans-Joachim Böttcher. Dresdner Buchverlag [Website: www.dresdner-buchverlag.de], Dresden 2011. 224 s. ill. litt. noter. ib. 19,90 €.

Die Erfindung und Frühzeit des Meißner Porzellans. Von Ernst Zimmermann. Salzwasser-Verlag [Website: www.salzwasserverlag.de], Paderborn 2012. 360 s. ill. litt. hf. 39,90 €.

Henry van de Velde. Raumkunst und Kunsthandwerk. Ein Werkverzeichnis in sechs Bänden. Bd. 3: Keramik. Von Thomas Föhl und Antje Neumann. Seemann Henschel [Website: <http://henschel.txt9.de>], Leipzig. Marts 2012. 650-750 s. ill. litt. noter. ib. 148 €.

The Art of German Stoneware Ceramics. From the Charles W. Nichols Collection and the Philadelphia Museum of Art. By J. Hinton. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], London. 31.05.12. 60 s. ill. litt. hf. 15,99 €.

Keramikführer 2012-2014. Deutschland, Österreich, Schweiz und benachbarte Länder. Neue Keramik [Website: www.neue-keramik.de], Höhr-Grenzhausen 2012. 252 s. ill. 12 €.

Töpfe - Menschen - Leben. Berichte zu Jan Bontjes van Beek. Von Digne M. Marcovicz. Hentrich & Hentrich [Website: www.hentrichhentrich.de], Berlin 2011. 164 s. ill. ib. 29,90 €.

Zwei Engel und das Geheimnis des weißen Goldes. Museumsführer für Kinder. Von Grit Lauterbach & Michael Kaden. Sandstein Verlag [Website: verlag.sandstein.de], Dresden 2011. 45 s. ill. ib. 9,95 €. [Dresdner Porzellansammlung].

Delftware in the Collection of the Fitzwilliam Museum. Philip Wilson Publishers [www.philipwilson.co.uk], London. 30.11.12. 464 s. ill. litt. noter. ib. 55 £.

Céramiques de l'Art Déco en Belgique/ Belgische Art déco Keramiek. Musée de la Céramique/Keramiek-museum [Website: www.ceramandenne.be], Andenne 2011. 400 s. ill. litt. noter. 35 €.

Italian Renaissance Maiolica. By Elisa P. Sani, Reino Liefkes and John Mallet. V & A Publishing [Website: www.vam.ac.uk], London. 06.08.12. 176 s. ill. litt. noter. ib. 30 £.

Majoliques. La faïence italienne au temps des humanistes 1480-1530. Par François Barbé et al. RMN [Website: www.rmn.fr], Paris 2011. 199 s. ill. litt. noter. hf. 39 €.

Spanische Fayencen vom XV. bis XIX. Jahrhundert. Von Alexius & Christian Feit. Hirmer Verlag [www.hirmer.de], München. 30.03.12. 576 s. ill. litt. noter. ib. 178 €.

Common Ground. Ceramics in Southern California 1945-1975. American Museum of Ceramic Art, AMOCA [Website: www.ceramicmuseum.org], Pomona 2011. 204 s. ill. litt. noter. index. ib. 49,95 \$.

Clay's Tectonic Shift. John Mason, Ken Price & Peter Voulkos 1956-1968. By Mary Favis MacNoughton. J. Paul Getty Museum. 28.04.12. 240 s. ill. litt. ib. 34,95 £.

The Magic Flute. By Jun Kaneko. Laurence King [Website: www.laurenceking.com], London. 07.12.12. 124 s. ill. ib. 30 £.

A Force of Nature. The Ceramic Art of Randy Johnston. By Andrew L. Maske. Pucker Art Publications [Website: www.puckergallery.com], Boston. 15.03.12. 104 s. ill.

Shifting Paradigms in Contemporary Ceramics. The Garth Clark and Mark Del Vecchio Collection (Museum of Fine Arts, Houston). By Garth Clark et al. Yale University Press [Website: <http://yalepress.yale.edu/yupbooks>], London. 30.04.12. 576 s. ill. litt. noter. ib. 70 £.

Artistic Ambivalence in Clay. Portraits of Pottery, Ceramics, and Gender. By Courtney Lee Weida. Cambridge Scholars Publishing [Website: www.c-s-s-p.org], Newcastle upon Tyne 2011. 162 s. ill. litt. noter. index. ib. 34,99 £.

The Workshop Guide to Ceramics. By Duncan Hooson and Anthony Quinn. Thames & Hudson [Website: www.thamesandhudson.com], London. 19.03.12. 320 s. ill. litt. ib. 24,95 £.

Ceramics and the Human Figure. By Edith Garcia. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 21.06.12. 176 s. ill. litt. hf. 25 £.

Throwing. By Richard Phethean. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 22.08.12. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.

Modelling and Sculpting the Figure. By Tanya Russell. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 15.10.12. 128 s. ill. litt. hf. 16,99 £.

Paperclay. Art and Practice. By Rosette Gault. New Ceramics. A & C Black [Website: www.acblack.com], London. 06.12.12. 144 s. ill. litt. hf. 16,99 £.

Frederik VI's Dessertstel. Red. af Klaus Dahl. Forord af Carsten Jarlov. Med bidrag af Klaus Dahl, Ida Haugsted, Hans Vammen og Samuel Wittwer. Udgiven af Slots- og Ejendomsstyrelsen og i kommission hos Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S, København 2011. 224 s. ill. litt. kilder. noter. dansk tekst med engelsk oversættelse. ib. 299 kr.

Det er et tilsyneladende meget begrænset emne, der i en bog med titlen ”Frederik VI's Dessertstel” foldes ud til en spændende og perspektivrig beretning, godt formidlet af forskere med stor viden.

Kong Frederik VI står vel for de fleste som en lidt tør pind i den danske kongerække, arbejdsom og glad for militær præcision. Det var ikke lige hans navn, man havde ventet at se i forbindelse med det mest omfattende dessertstel i den kongelige husholdning (over 350 dele, hvor dog det 40 år ældre kongelige spisestel Flora Danica er mere end fem gange større).

Om kongen har haft en svaghed i form af en sød tand dokumenteres ikke i bogen, hvor ellers historikeren Hans Vammen i bogens første afsnit, ”Alt på sin rette plads” - om Frederik VI og hans system, kommer fint rundt om kongen og livet ved hoffet, der ikke var helt så spartansk og stilfærdigt, som man måske kunne forestille sig. Forfatteren anfører, at selskaber og hofballer, der talte 50-100 gæster, blev holdt 2-3 gange om ugen. Ved disse fester blev serveret 8 retter og ved de daglige tafler 6 retter.

I kunsthistorikeren Klaus Dahls afsluttende afsnit i bogen – Om stellet og dets funktioner – får man bl.a. en meget spændende rederørelse for, hvordan netop dessertbordet i de fyrstelige huse fra det 18. til det tidlige 19. århundrede havde udviklet sig til en meget væsentlig del af tafler, ikke mindst fordi desserterne og de mange slags konfekt og andre søde sager gav rige muligheder for en dekorativ og farverig udfoldelse i et samspil med hele bordopdækningen og somme tider med selve rummets udsmykning.

Det godtgøres faktisk af Klaus Dahl, at bestillingen af dessertservicet i 1832 kan ses i sammenhæng med de godkendte tegninger fra samme år til Kongens Spisegemak, et stort ovalt rum i pompejansk stil, i C.F. Hansens (og Frederik VI's) nye Christiansborg Slot. Arkitekten G.F. Hetsch, den tids væsentligste trendsætter, var indvolveret i såvel interiøret som dessertservicet, og bl.a. påvises det, hvorledes farverne i interiøret og på porcelænet blev afstemt med hinanden.

I et tidligere afsnit i bogen, ”Smagen og de skønne Konstners Udbredelse”, gennemgår Ida Haugsted

stellets historie fra bestillingen i foråret 1832 til de sidste dele blev leveret i slutningen af 1835. Det har været en helt afgørende opgave for Den kongelige Porcelainsfabrik, der i den tids økonomiske krise nærmest kæmpede for sin overlevelse, men også for en kunstnerisk fornyelse. Denne kom til dels gennem realiseringen af det store dessertstel, inspireret af samtidens franske og tyske kunst og kunstindustri.

Dette bliver yderligere belyst i et afsnit af bogen, hvor den tyske kunsthistoriker og museumsdirektør Samuel Wittwer ser på stellet og dets europæiske forbindelser. Wittwer påpeger, at det hører til den række af store europæiske porcelænsstel, som han benævner ”programstel”. Netop i forbindelse med servering af dessertdelen af måltidet var disse stel i særlig grad egnede til tematiske iscenesættelser og formidling af budskaber – politiske, kulturelle og æstetiske samtaleemner under måltidet.

Klaus Dahl har på en måde en kommentar til dette, idet han i sin tekst lufter den teori, at når stallets tallerkener findes i to sæt, det ene med dekorative blomster og det andet med prospekter af forskellige lokaliteter og bygninger i det danske monarki, så var prospekttallerkenerne måske ikke bestemt til egentlig brug, men kun til skue og samtaleemne, inden de under desserten blev udskiftet med tallerkener med blomsterdekoration, som var til rigtig brug. Men frembæringen af desserter kunne nok være så omfattende, at der var brug for flere tallerkener.

Faktisk var en række af prospekterne sjældent eller aldrig før set og fremstod i hvert fald med en topografisk nøjagtighed, der var noget nyt. Genren med prospektmaleri på porcelæn udviklede sig netop i denne periode. Der kan sættes navn på den porcelænmaler, som stod for hovedparten af prospekterne til dessertstellet, nemlig Eckersberg-eleven Lauritz Rasmus Lyngbye, der også havde tegnet en del af forlæggene på lange og besværlige rejser ud i land og rige. Hans arbejdsrapporter til fabrikken hjemme i København lægger ikke skjul på strabadserne.

Under dårlige vindforhold tog f.eks. en rejse med skib i 1834 hele 11 dage for overfarten til Aarhus. Så prospekterne fra den danske provins har i 1830'erne sikkert i mange tilfælde været ukendt land også for de veluddannede mennesker, som var gæster ved det kongelige taffel. Litografiske billedværker med lignende motiver fra den danske provins kom først lidt senere og da i nogen udstrækning efter samme forlæg, som allerede var brugt på porcelænet. Det er lidt ærgerligt, at kun 16 af de 80 prospekttallerkener

er afbildet i bogen, men alle motiver er dog anført i en liste bagest i bogen.

Bogens fire vel afstemte tekstafsnit med mange relevante illustrationer dokumenteres i et godt redigeret noteapparat. Litteratur og kildefortegnelse følger hvert afsnit. Tilsammen udgør det bogens første halvdel og følges op med en lige så omfattende anden halvdel med en billedgennemgang af stallets enkelte dele med mange detailfotografier og korte tekster, der ud over den præcise datering af de enkelte steldele og mål, yderligere bringer en række specifikke oplysninger.

Jørgen Schou-Christensen

Keramiske værker af Paul Gauguin. Af Inge-Lise Zinck. Forord af Bodil Busk Laursen. Det dansk Kunstindustrimuseum, København 2011. 72 s. ill. litt. noter. engelsk og fransk resumé. hf. 110 kr.

Bogen er skrevet af cand.pæd. et art i fransk og kunsthistorie Inge-Lise Zink, der tidligere har skrevet om Paul Gauguin. Anledningen til bogen var, at Designmuseum Danmarks 7 keramiske værker af Paul Gauguin præsenteres i en nyopstilling.

Af Bodil Busk Laursens forord fremgår, at bogen er tænkt som ”en publikation om museets samling af Paul Gauguins keramik til brug for museets undervisningsvirksomhed og generelt til glæde for de besøgende”. To målgrupper som det vanskeligt kan lade sig gøre at tilfredsstille samtidigt.

Forfatteren har valgt at bruge Paul Gauguins biografi som ledetråd krydret med forskellige emner. I den biografiske linie bliver værkerne indplaceret, de fleste er fra vinteren 1886/87 - alt i alt 4 værker, to andre er fra 1889 og den sidste fra 1893, der i øvrigt er meget forskellige fra de øvrige.

Jeg savner at få præsenteret de vigtigste kilde: Paul Gauguins egne ord. Paul Gauguin har skrevet om sine værker og tanker omkring kunst i bl.a. ”Avant et apres” og i ”Oviri”. Gauguins korrespondance med familien er også tilgængelig. Forfatteren kunne have brugt disse skriftlige kilder som omdrejningspunkt for bogen. På denne måde kunne Paul Gauguin have været ”stemme” i bogen.

Det ville have været interessant for læseren at erfare, hvorledes Gauguins samtid modtog værkerne og hvorledes publikum og kunsthistorikere siden har betragtet disse værker.

Derudover savner jeg information om keramikken i Gauguins samtid. Hvilke retninger gjorde sig gældende? Hvordan brugte han sin keramik i forhold til maleriet? Bogen kommer lidt ind på, at Gauguin gengav sine keramiske værker i sine malerier. Det er et ret så relevant emne at tage fat på, ligesom en undersøgelse af, hvordan han så på keramik i forhold til skulptur?

Paul Gauguin var jo ikke blot maler, men i høj grad skulptør og keramikker. Hvordan hænger det sammen? Hvad øvede indflydelse på hans arbejde? Peru, Japan eller noget helt andet? Har han skrevet om dette? Findes der kilder, som man vil kunne anvende?

Forfatteren nævner en idé, som den franske kunsthistoriker Carole Andréani er kommet med, nemlig idéen om tomhed, som var på mode i slutningen af 1800-tallet. Hvorledes kunne denne idé f.eks. ses i forhold til skulptur?

I 1996 skrev Anne-Birgitte Fonsmark, nu direktør på Ordrupgaard, om Gauguins keramik på Glyptoteket. En lille bog på 54 sider, som præcist fortæller om Gauguins keramik. Det er ærgerligt at ”Keramiske værker af Gauguin” ikke følger op på denne, ajourfører temaet og perspektiverer.

Bogen er desværre fyldt med banaliteter. De vigtigste kunstbegreber bliver forklaret på en måde og i et omfang, som gør dem betydningsfattede.

Ser jeg tilbage på forordet og dets ambitioner, henvender bogen sig mest til et publikum, som ikke har læst Anne-Birgitte Fonsmarks bog og som gerne vil have en præsentation af de Paul Gauguins 7 keramiske værker i Designmuseum Danmark og have fotografier af værkerne, da billedmaterialet i bogen er helt, som det skal være med fremragende fotografier optaget af Pernille Klemp. Bogen kan på ingen måde anvendes til undervisning, da hverken indhold eller form svarer til de krav eller de behov, som stilles til den type bøger.

Michelle Garnier

Cand. phil. i kunsthistorie

Rörstrand. Jugendstil-Porzellan aus Schweden. Das Weiße Gold des Nordens/Art Nouveau Porcelain from Sweden. The White Gold of the North. Collection Hans Schmidts. Von/by Bengt Nyström. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2011. 224 s. ill. litt. noter. fabriksmærker og signaturer. navneregister. tysk og engelsk tekst. ib. 49,80 €.

Bengt Nyström, vel den største kender af svensk keramik og Rörstrands Porslinsfabrik i særdeleshed, er forfatteren til dette katalog over Collection Hans Schmidts. Bengt Nyström har tidligere leveret teksten til en lignende bog, nemlig til kataloget over The Robert Schreiber Collections "Rörstrand Porcelain · Art Nouveau Masterpieces", som Abbeville Press udgav i 1996.

Kataloget over Collection Hans Schmidts udkom i forbindelse med at samlingen var udstillet i Keramik-Museum Weiden. Bogen foreligger med parallel tekst på tysk og engelsk og er med til at udfylde et hul i især det tysksprogede område, hvor konkurrenterne fra København, "Den kongelige Porcelainsfabrik" og "Bing & Gröndahl", har fyldt umådelig meget lige fra århundredskiftet, og hvor Rörstrands produkter stod i skyggen af de københavnske og blev betegnet som efterligninger af de to fabrikkers blå underglasurmalede varer og derfor stedmoderligt behandlet i de tidlige tyske standardværker som Richard Borrmanns "Moderne Keramik" fra 1903, hvor han skriver, at "*Rörstrand verbindet mit der Unterglasurmaleri im Stil von Kopenhagen eine äusserst feine, vielleicht zu zierliche Blumenplastik*", mens Otto Pelka i 1924 i "Keramik der Neuzeit" skriver "*Im allgemeinen hat man den Eindruck, dass die Kunst in Rörstrand der Vergangenheit angehört. Selbst sein erster Künstler Alf Wallander, der in zukunftsreich scheinenden Anfängen stand, ist zu keinem Fortschritt mehr gelangt*".

Først i 1996 med Dieter Högermanns 50-siders artikel i bind 2 af Bröhan-Museums bestandskatalog "Porzellan" fik man en grundig behandling på tysk af Rörstrands art nouveau porcelæn.

Dette katalog indledes med et forord af Johannes Busch og Hans Schmidts' betragtninger over samlingens tilblivelse, der tog sin begyndelse i 1989, hvor han erhvervede sit første beskedne stykke Rörstrand art nouveau porcelæn. Herefter tager Bengt Nyström over og fortæller i fem afsnit om Rörstrand omkring 1900; en ny stil; keramikken set i spejlet af de store udstillinger; fabrikken, produktionen og kunstkeramikken samt endelig et afsnit om kunstkeramikken, hvorefter der følger en gennemgang af samlingens enkelte stykker for at afslutte med korte biografier af

kunstnerne (med signaturer), litteraturhenvisninger og navneregister.

keramiske noter har flere gange i anmeldelser beskæftiget sig med Rörstrand-udgivelser, og læseren skal derfor ikke trættes med endnu en gennemgang af Rörstrand Porslinsfabriks historie.

Rörstrands produktionsapparat og arbejdsmetoder er i stort omfang dokumenteret, indirekte i bind VII af "Uppfinningarnas Bok" fra 1903 med en artikel om "Lervarorna och deras tillverkning" af Rörstrands direktør og hovedaktionær Robert Almström samt med en film produceret af Tekniska Museet og Nordiska Museet i forbindelse med flytningen af fabrikken fra Stockholm til Göteborg, som afsluttedes i 1926. Et emne, som Bengt Nyström giver en kyndig detaljeret redegørelse for, så læseren får en forståelse for produktionens tekniske stadi og vilkår på den tid.

Rörstrand var omkring 1900 en af de betydeligste svenske industrivirksomheder, således blandt de 10 største efter omsætning og havde et personale på 1100 ansatte. Det var en industrivirksomhed med en stor produktion af bl.a. stel til menigmand, men der var også stor fokus på det kunstindustrielle, idet denne del af produktionen var med til at bane vejen for salget af den mere industrielt prægede produktion.

Allerede i slutningen af 1890'erne havde Rörstrand startet en produktion af kunstkeramik og havde siden 1897 været repræsenteret hos Siegfried Bing i "Galerie L'Art Nouveau" i Paris, men først med verdensudstillingen i Paris i 1900 opnåede fabrikken international opmærksomhed og anerkendelse, hvor især maleren Alf Wallander og keramikeren Algot Eriksson var med til at tegne fabrikken, selv om også andre fine svenske kunstnere og keramikere var repræsenteret på Rörstrands stand.

Alf Wallander blev ansat på Rörstrand i 1895 og allerede i 1896 fik han sit store gennembrud på det keramiske område med en udstilling i Stockholm, som med et slag medførte en nyorientering af svensk keramik. Wallander blev hurtigt fabrikkens førende kunstner og kunstneriske rådgiver, en post han bestred i hen ved 20 år. Men uagtet at han fyldte meget på Rörstrand, så var der også plads til, at andre kreative kræfter kunne have en selvstændig profil på Rörstrand.

Karakteristisk er Alf Wallanders og andre Rörstrand-kunstneres anvendelse af den "københavnske underglasurdekoration", ofte med rosa, fx vaser, naturalistisk modellerede, nymfer, havfruer, gopler, krebs og andre vandvæsener, guldsmede, øgler samt et hav af sarte blomster som tulipaner og iris, gennembrudte og med påsatte dekorationer i form af blomster.

Bogen er en sand fryd for øjet med sine mange flotte farvefotos af samlingens enkelte værker og for fleres vedkommende suppleret med store detailfotos, så læseren får mulighed for at studere decorationen indgående, imponerende gengivet, således at detaljen kommer til sin ret. Bogen er et godt eksempel på et fint samspil mellem en dygtig fotograf og en ligeså dygtig grafisk designer.

Gunnar Jakobsen

Ulfunda fabrique. En bortglömd keramisk verkstad i Stockholms utkant 1791-1823. Från Bengt Reinhold Geijer till Christian Arvid Linning. Av Bengt Nyström. Carlsson Bokförlag [www.carlssonbokforlag.se], Stockholm. 176 s. ill. litt. noter. register. ib. 297 SEK.

Bengt Nyström skriver i sit forord ”*Man kan tycka att den här boken tar upp ett väl smalt ämne. ... Det är visserligen en bok om en idag hel försvunnen keramisk fabrik men den hade på sin tid en verksamhet av litet annorlunda beskaffenhet och var på så sätt ett viktigt inslag i svensk keramisk historia*”.

Bengt Nyström har ret i, at denne næsten glemte fabrik ved Ulfunda slot i Bromma udenfor Stockholm, er vigtig for svensk keramisk historie, idet eksperimenter i 1780'erne med ildfast ler førte til en produktion af digler, fajance og saltglaseret stentøj under mineralogen og juristen Bengt Reinhold Geijer (1758-1815), som i 1788 blev överdirektör i Kontrollverket, og som i 1797 overtog Rörstrands Porslinsfabrik.

Ulfunda fabrique blev etableret i 1791/92 med greve Eric Ruuth som finansier [Ruuths Digel- och Lerkärlsfabrik] ledet af Bengt Geijer fra starten og frem til 1798, hvor fabrikken blev solgt. Fabrikken fortsatte frem til 1822/23 under yderligere to ejere som var henholdsvis Johan Henrik Wegelin (1799-1812) [Wegelins Form Fabrik] og billedhuggeren Christian Arvid Linning (1813-1823) [Linnings Lerkruksfabrik], i alt kun godt 30 år. Hele sin levetid var fabrikken vel rent faktisk kun et lille værksted med få medarbejdere.

Mange varige spor har fabrikken ikke sat sig, idet der i dag kun findes 30 genstande i få museers samlinger samt et ukendt, formentlig beskedent antal i private samlinger. Genstandene er enten stemplet eller indridset ULFSUNDA/Ulfunda, og i tiden med Christian Arvid Linning eventuelt tilføjet indridset eller stemplet C:A:L. Kun få skriftlige spor har fabrikken efterladt sig i form af arkivalier. Derudover ses fabrikken markeret på nogle kort, men i dag findes ingen synlige tegn efter fabrikken i Slottsviken ved Ulfunda slott.

En dansk vinkling er der også på bogen, idet Bengt Reinhold Geijer i 1785 besøgte Den kongelige Porcelainsfabrik i København, hvor han noterede, at man ”*vid den i Köpenhamn inrättade ägta Porcelains-Fabrique*” gjorde forsøg med denne flusspat [som han havde fundet i Gislöf i Skåne] – ”*flera tunnor ... från Gislöf*” – uden at komme nærmere ind på resultatet.

Geijer bevarede kontakten til Heinrich Müller på Den kongelige Porcelainsfabrik og i et brev fra februar 1788 fremgår, at ”*Till Köpenhamn sände jag några skålpund [prøver på ildfast ler] föra min avresa från Skåne [1787], hvilka med den framgång blifvit försökte därstädes, att Directeuren vid Kong. Porcelains fabriken, justitierådet Müller en habil chemist require rade större quantum för nästa år och begär i sit bref till mig, att jag skall determinera priset på hvarje fat bra lera aflämnade i Landscrona, der han sjelf vill hämta den*”.

Jeg skal ikke gå nærmere ind på fabrikkens historie, der absolut ikke er uspændende, selv for en dansk læserkreds. Hvis man vil vide mere, må man selv anskaffe dette pionerarbejde, der tager udgangspunkt i nutidens Ulfunda med *Slottsviken i November 2009*; hvorefter fabrikkens historie følger i kronologisk orden med *Uptakt 1780-tal. Mineraler och leror; Första akten 1791-1798. Ruuths Digel- och Lerkärlsfabrik; Mellamspel 1798-1799; Andra Akten 1799-1812. Wegelins Form Fabrik; Tredje akten 1813-1823. Linnings Lerkruksfabrik; Slutspel i 1820-talet; Sista akten 1830. Westmans sommarvilla* for at slutte med en god lille oversigt over ”*Forskningsläget*” i dag, hvor man får en gennemgang af den centrale litteratur om fabrikken, hvorefter der følger en række bilag, noter, kilder og litteratur samt et register.

Bogen er velskreven og spændende læsning, rigt illustreret med gode fotos af såvel genstande som stikvisende arbejdsmetoder fra den tid samt arkivalier mv.

Gunnar Jakobsen

Tyra Lundgren. Målare, Tecknare, Keramiker, Skulptör, Glaskonstnär, Textilformgivare, Grafiker, Konstkritiker, Författare. Av Maria Bogren. Carlsson Bokförlag [www.carlsson-bokforlag.se], Stockholm 2011. 160 s. ill. litt. personregister. English summary. ib. 395 SEK.

Boken ger för första gången en heltäckande biografi över Tyra Lundgren (1897-1979) och har en undertitel som räknar upp konstnärinnans olika verksamhetsområden och hela bredd: Målare, Tecknare, Keramiker, Skulptör, Glaskonstnär, Textilformgivare, Grafiker, Konstkritiker, Författare. Den utkom i samband med

en vandringsutställning om Tyras liv och verk på några museer, bl.a. i Norrköping, Visby och Gustavsberg. Den skall kanske ändå ses som en grundlig katalog och komplement till utställningarna och författaren hänvisar också till sin kommande doktorsavhandling (2012) *Konstnärsidentitet, könsroller och nätverk. Blickpunkt Tyra Lundgren 1897-1979*.

Hennes insatser inom det keramiska området är många. Tyra var engagerad av sex fabriker, i de flesta fall som självständig konstnär. Ofta var anställningarna inför en större internationell utställning som när hon anställdes 1929 av Arabia-koncernen inför Stockholms-utställningen året därpå. Hon kunde här visa upp hela sin keramiska bredd, från massproducerade mat- och kaffeserviser i flintgods och fältspat till unika, men serietillverkade prydnadsföremål i fajans i klassisk anda eller till fåglar och fiskar i högbränt gods och tungarbetade både små reliefer och stora monumentalreliefer för offentlig miljö.

Hon anlätades av St Eriks Lervarufabriker i Uppsala, av Arabia i Helsingfors, Lidköpings och Rörstrands porslinsfabriker och av Sèvres i Paris men också av Gustavsbergs porslinsfabrik där hon kom att göra sina stora monumentalreliefer. Skildringen av hennes arbeten i så många material ger intressanta perspektiv på hennes utveckling som konstnär och hur idéer och impulser korsbefruktat varandra. Jag skall dock inte fördjupa mig i hela den imponerade bredden i hennes konstnärskap. Tyra var också verksam som konstkritiker, skribent och författare. Väldig är ju hennes *Lera och Eld. Ett keramiskt vagabondage i Europa*.

Den välillustrerade boken har en utförlig summary på engelska och har försetts med ett personligt skrivet förord av Jan Brunius, där han skildrar sina möten med Tyra Lungren.

Bengt Nyström

Mia E Göransson. Av Petter Eklund. Gustavsbergs konsthall [Website: www.gustavsbergskonsthall.se], Gustavsberg 2010. 70 s. ill.

Mia E Göransson, keramiker från Gustavsberg och Stockholm och nybliven professor vid HDK, är en av landets mest uppskattade konsthantverkare. Hennes fantasieggande skira keramik i främst högbränd vit porslinslera visades på en stor utställning på Gustavsbergs Konsthall sommaren 2010. Till den gav man ut en välskriven och välillustrerad katalog med text på svenska och engelska av Petter Eklund och med foton av främst Helena Björck.

Bengt Nyström

Dokumente zum Jugendstil. Modernes Kunstgewerbe/*Art Nouveau Documents*. Modern Applied Arts. 1902-1908. Von/by Heinrich Pudor. Mit einer Einleitung und einem Künstler- und Firmenregister mit ausführlichen Biographien/with an introduction and an index of artists and manufactories with detailed biographies. Von/by Horst Makus. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2011. 256 s. ill. litt. ib. 78 €.

Dokumente zum Jugendstil er et periodica, hvis første nummer udkom i 1902 og sidste i 1908, i alt udkom der 22 numre fordelt på 5 serier opdelt efter indhold [møbler, metal, glas, keramik, smykker og tekstiler] med 1000 fotos som viser mere end 1500 genstande. Da der kun var få abonnenter, er *Dokumente zum Jugendstil* forholdsvis ukendt for en større kreds og findes kun i få biblioteker, heriblandt ingen danske. *Dokumente zum Jugendstil* præsenterer på meget neutral vis et stort antal såvel navngivne som ukendte producenter af kunstindustri/ kunsthåndværk, heriblandt en del ukendte arbejder af berømte kunstnere/designere. Der er meget få oplysninger om de enkelte genstande, da disse begrænser sig til producent, som i nogle tilfælde suppleres af kunstnerens/designerens navn. Tingene skulle efter Heinrich Pudors opfattelse selv tale til beskueren.

For keramikens vedkommende er Danmark repræsenteret med værker fra fabrikerne Aluminia, Bing & Grøndahl (Lauritz Jensen), P. Ipsens Enke (Thorvald Bindsbøll og Lauritz Jensen), Den kongelige Porcelainsfabrik (Vilh. Th. Fischer, Marianne Høst, Lauritz Jensen, Oluf Jensen, frk. J. Kjaer, Arnold Krog, C.F. Liisberg, Axel Locher, Theodor Madsen, Andrea Nielsen, Erik Nielsen, Gotfred Rode, Christian Thomsen og Stefan Ussing) og Herm. A. Kähler (K. Hansen Reistrup), hvilket jo ikke er overraskende, da alle disse var nogle af tidens væsentligste kunstnere. Dog må jeg nok også tilføje, at jeg ikke er helt sikker på tilskrivningerne for nogle af tingene fra P. Ipsens Enke. Da billedkvaliteten ikke er overdådig, så skal jeg dog afholde mig fra at fælde nogen endelig dom.

Jeg kan dog supplere registret med et par kunstnernavne til to af tingene fra P. Ipsens Enke, således er der yderligere en ting af Thorvald Bindsbøll på side 119 [Gengivet i "P. Ipsens Enke" af Kathrine Jørgensen, Borgens Forlag, 2007, s 168-169] samt Carl J. Bonnesens legende bjørneunger på side 120 [Gengivet i "Et keramisk Eventyr" af Kathrine Jørgensen og Bente Holst, Poul Kristensens Forlag, 2001, s 121].

Dokumente zum Jugendstil/Art Nouveau Documents kan til en vis grad sammenlignes med *Der Moderne Stil · The Modern Style · 1899-1905 · Jugendstil/Art*

Nouveau (Arnoldsche, Stuttgart 2006 - anmeldt i *keramiske noter* 24/2006) og *The Paris Salons 1895-1914*, hvor bind 4 omhandler *Ceramics & Glass* (Antique Collectors' Club, Woodbridge 1998 - anmeldt i *keramiske noter* 11/2000), hvor teksten også er begrænset, men billedkvaliteten bedre end i *Dokumente zum Jugendstil*, måske fordi der til disse bøger er anvendt en bedre papirkvalitet. Da jeg ikke kender forlægget til *Dokumente zum Jugendstil*, så er det vanskeligt at vide, hvorfor gengivelserne for en række keramiske tings vedkommende er så ringe.

Horst Makus har skrevet en kort introduktion til bogen samt udarbejdet et register med kortfattede firma-beskrivelser og kunstnerbiografier med henvisninger til de gengivne genstande, hvor beskrivelserne til de enkelte fotos giver en nøjagtig henvisning til serie, heftenummer og sidetal for fotoet, således at eventuelle brugere i noter til artikler mv vil kunne henvise til fotoets oprindelige placering.

Gunnar Jakobsen

The Pilgrim Art. Cultures of Porcelain in World History. By Robert Finlay. California World History Library. University of California Press [Website: www.ucpress.edu], Berkeley 2010. 416 s. ill. litt. noter. ib. 34,95 \$/24,95 £.

Denne bog er vanskelig at anmelde, fordi den dækker et kolossalt stofområde tematisk, kronologisk og geografisk udover at den ikke er egentlig keramikhistorisk i sin tilgang. Den er skrevet med verdenshistorisk tilsnit som de øvrige titler, der indgår i "The California world history library". Forfatteren Robert Finlay, der er historiker, har tidligere skrevet flere værker om venetiansk kultur under renæssancen, med venetiansk handelsliv og politik som omdrejningspunkt.

Bogens overordnede tema er med materialet porcelæn som udgangspunkt og eksempel, at beskrive næsten 4000 års kulturudveksling imellem forskellige verdensdele, fra de tidlige civilisationer i Kina omkring år 2000 f. Kr. til industrialiseringen af Europa i 1800-tallet.

Forfatterens behandling af det omfattende emne er encyklopædisk i den forstand, at han konstant skriver med et flertal af faglige tilgange til stoffet: en økonomi- og militærhistorisk vinkel, en litterær, dannelsehistorisk og religiøs tilgang, blandt mange andre. Derimod afholder han sig fra at arbejde med en egentlig kunsthistorisk metodik, bortset fra få, meget korte skildringer med stilistiske beskrivelser af forskellige keramiktyper og dekorationer. Bogens få illustrationer er således også gennemgående valgt ud fra deres

betydning i en historisk kontekst. I stedet for at samle sit stof i en bredt fremadskridende, kulturhistorisk skildring, veksles der mellem forskellige faglige aspekter og emneområder fra afsnit til afsnit, ligesom der springes en del frem og tilbage i tid. Det kræver stor opmærksomhed hos læseren, men giver muligheden for selv at ræsonnere frit på baggrund af det meget omfattende stof, der præsenteres. Læserens udholdenhed belønnes med den svimlende følelse af at blive inddraget og engageret i et kolossalt verdenshistorisk stof og få en øget forståelse af, hvorfor udviklingen i for- og i nutidens Kina har været, som den er, samt en indsigt i nogle af de mekanismer, som ligger bag den øvrige verdens samspil med og opfattelse af landet i forskellige perioder.

Ideligt fremlægges nye problemstillinger, som fordrer stillingtagen og gør, at bogen bedst læses i mindre portioner ad gangen for at få det fulde udbytte.

Bogens enkelte afsnit er mættet med en kolossal mængde facts: historiske årstal og begivenheder, geografi og naturkatastrofer, personalhistorie, religion og filosofi, teknikbeskrivelser, handelshistoriske oplysninger om varemængder, transportformer, pengesystemer, told mm. Den store mængde faktuelle oplysninger krydres af mange citater. Derfor kan teksten bruges forskelligt alt efter læserens egne forudsætninger og viden, og tekstens konkret, faktuelle form, giver mulighed for opfølgning i anden litteratur. Denne mangfoldighed er på nogle punkter også bogens svaghed, fordi de mange analogier lejlighedsvis afsporer hovedpointer i teksten.

Bogen er opdelt i en introduktion og otte kapitler. Mens introduktionen og de to første kapitler er tematisk opbyggede, er de seks efterfølgende kapitler struktureret efter en overordnet kronologisk fremstilling, der tager sin begyndelse omkring 2000 f.Kr. I kapitel 3 beskrives udviklingen fra forhistorisk tid til og med Tang-perioden, kapitel 4 og 5 er koncentreret om Song-tiden og begyndende Ming ca. 1000-1400, mens de sidste 3 kapitler dækker både hovedperioden for Ming og den lange Qing, der følges frem til ca. 1850.

Helt overordnet beskrives en særlig keramisk kultur, der er opstået på baggrund af specielle geologiske betingelser, og som vokser og blomstrer på grundlag af andre, politiske, merkantile og kulturelle betingelser og spredes langt udenfor sit oprindelige område. I spredningsprocessen transformeres kulturen, og nye strukturer flyder nu tilbage til den oprindelige kilde og ændrer den. Den influeres således gradvis af impulser udefra, fra netop de steder, hvortil den i første omgang spredtes. På grund af materialets lethed, holdbarhed, og styrke beskrives porcelænet

som et specielt velegnet materiale til bærer af sådanne interkulturelle udvekslinger.

Det er ikke muligt at give en detaljeret analyse af samtlige kapitler i bogen, men stikprøver kan demonstrere princippet i bogens stil og dens hovedpointer.

Bogens introduktion tager udgangspunkt i Spaniens verdensherredømme i det 16. århundrede, der pludselig skabte en revolution i kommunikation og handelsforbindelser overalt på jorden, muliggjort af skibsfarten. Denne udvikling kom for altid til at ændre de interkulturelle forbindelser. I kapitel 1, *The Porcelain City: Jingdezhen in the Eighteenth Century*, fokuseres på realiteterne omkring porcelænsproduktion i Kinas vigtigste centrum for fabrikationen, byen Jingdezhen. Beskrivelsen af livet og produktionsvilkårene er levende og detaljemættet og bygger i høj grad på referater fra en af samtidens vigtigste skriftlige kilder, den franske jesuitterpræst Francois-Xavier Dentrecolles, der opholdt sig i Kina fra 1698 til 1732. Hans korrespondance fra årene 1712 og frem dannede grundlag for et værk om livet i Kina. Igennem hele bogen er Dentrecolles' værk en af de centrale kilder for skildringen. I dette afsnit citeres hans beskrivelser af byens produktionsmiljø, det travle handelsliv og arbejdets organisering med op til 20 arbejdsgange i en enkelt porcelænsproduktion. I teksten indflettes oplysninger og beregninger vedr. arbejdernes hårde livsvilkår, lønninger og strejker, ovnenes konstruktion, jesuitternes forsøg på at kristne kineserne, sideerhverv som emballagefremstilling, transport af varerne, skibenes tonnage mm. F.eks. anføres det, at et enkelt skib i begyndelsen af det 16. århundrede kunne medbringe ca. 60.000 stk. porcelæn, en transport, som kunne vare 1-3 år.

Nominelt var jesuitterne i Kina for at kristne kineserne, men samtidig kom de til at fungere som formidlere af europæisk kultur og teknologi til kineserne, f.eks. indenfor geometri og astronomi, mens de den anden vej rundt kom til at fungere som industrispioner. Om bl.a. disse forhold handler kapitel 2, *The secrets of Porcelain: China and the West in the Eighteenth Century*, der atter tager udgangspunkt i Dentrecolles' rapporter. Her peges også på jesuitternes betydning for, at en porcelænsproduktion blev startet i Frankrig, i Vincennes, i 1747. Sporadisk berøres den europæiske samlermani, eksemplificeret i August den Stærke af Sachsen, og dens betydning for dannelsen af en europæisk porcelænsproduktion; men særlig koncentrerer blikket om afsætning og konkurrence, hvor kilder fra Marco Polo til Darwin inddrages. Den etymologiske forklaring på ordet porcelæn beskrives. I en længere passage bringes en række citater forbundet med økonomi og handelsbalance, hvori en bekym-

ring udtrykkes, som pudsigt nok kan genfindes i dagens finansliv: nemlig at den kinesiske tigerøkonomi vil bringe Europas finanser i knæ. Denne bekymring bundede i det 18. århundrede i to forhold: kinesernes formidable evne til at kopiere produkter og organisere produktion effektivt! samt at alle Europas guld- og sølvreserver skulle forsvinde til Østen som betaling for de mange forbrugsgoder som krydderier, silke, te, porcelæn etc.

I bogens tredje kapitel, *The Creation of Porcelain: China and Euroasia, 2000 f. Kr. – 1000 e.Kr.*, gribes helt tilbage til keramik fra forhistorisk tid og de geologiske forudsætninger, forekomsterne af forskellige lertyper og stenarter, som har muliggjort keramikproduktion i Kina og andre steder. For Tang-perioden påpeges betydningen af kinesernes avancerede teknologi i evnen til at støbe i bronze, et håndværk, der krævede færdigheder i at lave støbeforme og brænde ved høje temperaturer. Denne kunnen var en forudsætning for konstruktion af forskellige ovntyper til keramikbrænding og evnen til at styre en brændingsproces. Tidens ingeniørkunst muliggjorde lettere transport og handel, både til vands og til lands. Her beskrives Silkevejens betydning for keramikens spredning, og de kulturelle impulser, der gik frem og tilbage mellem f.eks. Indien og Kina. I kapitel 4 og 5, der omhandler perioden 1000-1400, er tekstens fokuspunkter mangfoldige: Skibsfartens udvikling og betydning for spredningen af varer, den form for kinesisk "renæssance", som fandt sted i Song-perioden, betydningen af de konfutianske tanker for kunsthåndværket, betydningen af tedrikning, samt import af kobolt fra Mellemøsten og kulturstrømninger i begge retninger mellem Mellemøsten og Fjernøsten. Som det fremgår, er Europa ikke fokuspunkt i disse kapitler og heller ikke i væsentlig grad i de to efterfølgende kapitler, der omhandler perioden 1400-1700 og Kinas dominans ikke bare overfor nabonationer som Korea og Japan, men også langt bredere ud i det, forfatteren benævner "det maritime Sydøstasien" og til Indien og Tyrkiet. I bogens sidste kapitel, nr. 9, rettes fokus tilbage til indledningens geografiske udgangspunkt: skiftende europæiske nationers kontakt med Kina, fra portugisere og spaniere til hollændere, franskmænd og englændere. Beretningen slutter i tiden omkring 1850, hvor en industrialiseret produktion i Europa satte en stopper for interessen for porcelænet fra Kina. Foruden indeks og fyldige noter afsluttes bogen af en litteraturliste på ca. 50 sider, hvilket siger lidt om tekstens spændvidde og kildegrundlag.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør, cand.mag. og mag.art.
Designmuseum Danmark

Ostindiskt. Kinesiskt porslin och kinaintresset i Sverige under 1700-talet. Av Lars Sjöberg & Ursula Sjöberg. Foton av Staffan Johansson. Norstedts Förlag [Website: www.norstedts.se], Stockholm 2011. 216 s. ill. litt. ib. stort format. 283 SEK.

Ostindiskt lyder titeln kort och gott på denna smakfulla bok av författarparet Lars Sjöberg och Ursula Sjöberg, där de välfotograferade miljöerna och föremålen av fotografen Staffan Johansson dominerar intrycket. Boken berättar om det kinesiska inflytandet i Sverige under 1700-talet som vi kan utläsa det av importföremålen från Kina under Svenska Ostasiatiska Kompaniets tid. Det handlar om möbler från Kina och Ostasien och deras inflytande på svenska möbler eller om kineserier på svenska fajanser och kinesiskt porslin. Men också om det kanske viktigaste, en ny kunskap om länderna på andra sidan jordklotet, om det idylliska och idealiserade Kina och en ny syn på natur och kultur som tog sig uttryck i inredningar och i parkmiljöer. Det blev ett möte mellan två kulturer som starkt påverkade 1700-talets svenska samhälle. Ett exempel är tedrickandet som blev modernt vid 1700-talets mitt och ledde till nya umgängesformer, nya möbler och nytt porslin. Men det handlar också i någon mån om en ömsesidig påverkan då en hel del porslin beställdes med svenska former och dekorer där modellerna togs upp av kineserna även för andra europeiska marknader.

Det Svenska Ostindiska Kompaniets skepp förde med sig främst te och olika kryddor utöver porslin från de exotiska länderna i fjärran östern. Sedan 1600-talets början hade de holländska och portugisiska kompanierna haft handel med Ostasien men inte så mycket med Kina direkt. Kompaniet tillkom i en tid då även de danska och engelska började skicka sina skepp till Kanton i södra Kina, som främst angjordes av svenska ostindiefarare. Kina och inte minst det beundrade kinesiska porslinet blev högsta mode i hela Europa.

Boken ger en glimt av de svenska miljöer där importvarorna från Kina slutade sin resa. Det största utrymmet behandlar porslin av olika slag, både kinesiskt porslin som serviser med tallrikar, terriner och upp-läggingsfat, tegods och prydnadsporslin men också beställningsporslin med vapen och monogram. Mycket var beställt och hade en tydlig ”svensk” karaktär. Man tror att det handlade om uppemot 50 miljoner porslinspjäser under det Ostindiska kompaniets fyra oktrojer, från när man landade den första lasten i Göteborg 1733 till den sista 1806. Importen var omfattande och mycket exporterades vidare efter auktionerna i Göteborg. Men mycket hamnade i svenska hem. Praktiskt taget varje välbeställt hushåll hade serviser av kinesiskt porslin, ofta specialbeställt och försett med vapen eller monogram.

Intressant är att se vilka erfarenheter den förlista ostindiefararen Götheborg och dess lass lett till. Fartyget gick på grund utanför Göteborgs inlopp 1745 och en del av lasten kunde bärgas omgående, en del, till stor del förvånansvärt helt, först vid 1900-talets början. Vid undersökningarna av vraket på 1980-talet tog man upp ytterligare ca 9 ton porslin, dock mest skärvor. Det har gett möjligheter att bedöma både tidigare och senare skeppslasters innehåll och en klar datering av föremålen.

Ostindiefararna förde även med sig möbler, lackskåp, glas, målningar, arbeten i elfenben och pärlemor men också papperstapeter och sidentyger som kom att sätta sin prägel på inredningarna i Sverige. I boken redovisas flera bevarade miljöer som präglats av tidens kinaintresse, som Kina slott vid Drottningholm eller det berömda porslinsköket och andra rum på Thureholms slott, väggmålningar på Ekebyholms herrgård och ris-papperstapeterna på Tyresö slott eller parkmiljöerna med sina paviljonger på Forsmark, Värnanäs och Grönsöö.

Några av de stora samlarna berörs, givetvis Karl XII:s kusin August den starke av Sachsen med hans kinainspirerade äkta porslin från Meissen, men också några svenska kungliga samlare av kinesiskt porslin som Drottning Christina, Hedvig Eleonora och hennes sondotter Ulrika Eleonora d.y.

Den välillustrerade boken ger en bra sammanfattning av det ostindiska materialet från svenskt 1700-tal även om allt inte känns nytt. Boken kunde dock ha försetts med en summary på engelska.

Bengt Nyström

Symbols on Chinese Porcelain. 10.000 times Happiness. By Eva Ströber. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com] & Keramikmuseum Princesshof, Stuttgart & Leeuwarden 2011. 240 s. ill. litt. noter. glossary of technical terms. index of motifs. ib. 58 €.

Vi europæere har gennem flere århundreder beundret og eftertragtet den kinesiske keramik, såvel det smukt glaserede stentøj, hvis glasurer vi har søgt at efterligne gennem århundreder, men også det flot dekorerede porcelæn, hvor vi opfatter decorationen som blot decoration/ornamentik og ikke umiddelbart får nogen dybere mening ud. Det kan være flotte drager og blomster som pæoner og dahliæer mv, som vi europæere ikke umiddelbart kan afkode, men det kan denne bog hjælpe med til.

Disse drager, pæoner og dahliaer mv er således mere end dekoration. De udtrykker ønsker eller repræsenterer idéer og er brugt og ”læst” af kineseren som en visualiseret ordbog, et sprog med tegn og symboler. De anvendte motiver tilhører en ornamental ikonografi, der stadig anvendes overalt i kinesisk kunst, kunsthåndværk og kunstindustri uanset medie.

De fleste af motiverne er virkelighedstro på en naturalistisk måde, selv symboler der repræsenterer uhåndgribelige idéer, og kun meget få symboler er abstrakte. Dele af dette symbolsprog er lige så gammelt som den kinesiske civilisation selv, men dekorationer som selv en nutidig kineser får noget ud af, uanset om det er et stykke dekoreret porcelæn fra 1500-tallet eller endnu ældre.

The spectrum of symbolic meanings includes a range of motifs symbolising cosmic forces to mythological animals, fauna and flora to emblems wishing long life and immortality, wishes for individual happiness to spiritual freedom.

Dragen er symbolet for yang og det mest positive symbol og den symboliserer ønsker om held og lykke. Lotusblomsten, der er budhismens hellige blomst, symboliserer kærlighed og kontinuitet. Pæonen er ”the Queen of Flowers” og et symbol på kvindelig elegance og skønhed. Dette for blot at nævne nogle få af de symboler, man ofte ser. Alt i alt kan et dekoreret fad indeholde et væld af ønsker om lykke, fred og harmoni, positiv energi, et langt liv, skønhed og mange intelligente sønner, ja og ikke mindst et ønske om velstand, hvad kan man så ønske sig mere! Symbolerne er således alle lykkevarslede og positive.

Forfatteren Eva Ströber tager udgangspunkt i det nederlandske Keramiekmuseum Prinsessehofs fascinerende samling af kinesisk keramik, hvor samlingen trods dets righoldighed også sætter grænserne for bogen, som dermed ej heller er et altomfattende opslagsværk med alle de motiver, som man finder på den kinesiske keramik, også selv om bogen har et motivregister bagerst i bogen, og til en vis grad kan anvendes som sådan.

Bogen kan varmt anbefales, hvis man ønsker at vide mere om dette spændende emne, som der rent faktisk ikke er skrevet meget om. For mig har denne smukt illustrerede bog, hvor der gengives omkring 90 genstande fra museets ypperlige samling, været en spændende øjenåbner. Hvis man ønsker at få et indblik i denne utroligt spændende verden eller få afdækket symbolerne på vasen henne i hjørnet af stuen, så er det bogen.

Gunnar Jakobsen

Momoyama · Keramik und ihr Einfluss auf die Gegenwart. Herausgegeben von Gudrun Schmidt-Esters. Keramion [Website: www.keramion.de], Frechen 2011. 151 s. ill. litt. noter. tysk og engelsk tekst. ib. 34 €.

De senere år har der i Tyskland været afholdt flere udstillinger med samlinger af japansk keramik, især med keramik fra nyere tid, hvilket har resulteret i en række fine kataloger, bl.a. *Faszination Keramik. Moderne japanische Meisterwerke in Ton aus der Sammlung Gisela Freudenberg/The Fascination of Ceramics. Masterpieces of Modern Japanese Pottery from the Gisela Freudenberg Collection* (2005) og *Wege zur Japanischen Keramik. Tradition in der Gegenwart/Modern Japanese ceramics. Pathways of Innovation & Tradition* (2004/2006) samt *Keramik Kosmos Japan. Die Sammlung Crueger/Ceramic Cosmos Japan. The Crueger Collection* (2010), således også sidste års store udstilling med japansk keramik i Keramion i Frechen, som behandler *Momoyama · Keramik und ihr Einfluss auf die Gegenwart*.

Den japanske keramiske tradition er meget tæt forbundet med te-ceremonien, som blev etableret og gjort populær i Japan i Momoyama-perioden (1573-1615). Det er fra denne periode, en del den keramik, der præsenteres i bogen, stammer fra, mens resten er fra nyere tid og viser periodens indflydelse på japansk keramik fra 1920'erne frem til i dag.

Momoyama-keramikken er sammen med japansk keramik fra nyere tid udlånt fra Sammlung Ulrich Vollmer (Berlin), i alt hen ved 200 stykker keramik, som er suppleret med 60 stykker keramik fra nyere tid fra Sammlung Gisela Freudenberg (Weinheim).

Blandt de repræsenterede keramikere fra 1900-tallet er selvfølgelig Shoji Hamada (1894-1978) og flere andre fra den generation som Tatsuzō Shimaoka (f 1919), Tōyō Kaneshige (1896-1967) og Tōshū Yamamoto (1906-1994) m.fl. samt en perlerække af yngre keramikere, heriblandt nogle fine tyske keramikere, der har boet eller stadig bor i Japan, således Horst Kerstan (1841-2005), Gerd Knäpper (f 1943), Jan Kollwitz (f 1960) og Uwe Löllmann (f 1955).

I Danmark har vi også flere keramikere, der har boet og arbejdet længere perioder i Japan som Ivan Weiss og Per Weiss samt Sys Thomsen, mens andre har rejst i Japan som bl.a. Inger Rokkjær, hvis arbejder som førstnævntes er stærkt inspireret af japansk keramik, hvilket også gælder en lang række andre danske keramikere.

Merle Walter har i kataloget skrevet om Momoyama-keramikken i essayet ”Japanese Ceramics of the Mo-

moyama Period”, Annegret Bergmann kort om “The Zeitgeist of Momoyama: Kabuko - Exceptionel and innovative”, nyere tid behandles af Merle Walter i essayet ”Japanese Ceramics in the 20th Century - from the Re-Discovery of a Tradition in Modernism”, mens Sōtai Knipphals fortæller om ”Tea in a Place of Tranquility”. Bogen afsluttes med biografier, litteraturhenvisninger til den væsentligste nyere litteratur samt en udmærket liste med ordforklaringer fra japansk til tysk og engelsk, men et navneregister savnes.

Selv om bogen underligt nok kun har fået en tysk titel, så er der sideløbende med den tyske tekst en tilsvarende tekst på engelsk, hvilket gør denne anbefalelsesværdige bog med de fine essays og et godt billedmateriale tilgængeligt for et større publikum.

Gunnar Jakobsen

Chinese Export Ceramics. By Rose Kerr, Luisa E. Mangoni and Ming Wilson. V & A Publishing [Website: www.vam.ac.uk], London 2011. 144 s. ill. litt. 30 £.

Victoria & Albert museet i London har en lang og fin tradition for regelmæssigt at udgive mindre, tematisk anlagte monografier baseret på genstande fra egne samlinger. Disse publikationer tjener flere formål: De fungerer som almene introduktioner til væsentlige perioder og emneområder indenfor museets virkefelt, og deres gennemarbejdede og fine billedside formidler smukt nogle af samlingernes højdepunkter til en bred kreds af kunsthåndværks-, kunst- og designinteresserede læsere i ind- og udland.

Blandt museets imponerende samlinger, er keramiksamlingen nok en af de mest bemærkelsesværdige, formodentlig verdens bedste og mest alsidige keramiksamling. I takt med samlingens reorganisering og nyopstilling igennem de seneste år er der udkommet flere publikationer til dele af den, f.eks. *European Ceramics* ved Robin Hildyard, *Masterpieces of World Ceramics* ved Reino Liefkes og Hilary Young og *French Porcelain of the Eighteenth Century* ved Christopher Maxwell.

Den foreliggende monografi er den tredje i en serie om de østasiatiske samlinger og følger således *Chinese Ceramics* og *Song Dynasty Ceramics*.

Hovedforfatteren til denne udgivelse er museets tidligere keeper i den østasiatiske afdeling, Rose Kerr. Igennem de sidste 30 år har hun et længere forfatter-skab bag sig specialiseret indenfor emner i kinesisk keramik og kinesiske bronzer. Blandt keramikbøgerne kan fremhæves titler om Ming og Qing porcelæn

(1986 og 1993), om Song keramik og dens specielle glasurer (1993 og 2004) og om blanc de chine porcelæn produceret i Dehua (2002). Nu har hun formået at kondensere denne specialistviden til en alment introducerende tekst, disponeret tematisk og skrevet i et veloplagt og flydende sprog. Det er en stor kvalitet, at der til hver eneste variant af kinesisk eksportporcelæn, som omtales – hvad enten fokus er på dekoration, glasur, form eller brug – er en god illustration, der visuelt understreger tekstens pointer. Bogen er som sagt udformet som en almen introduktion, men som det altid vil være, når teksten tager udgangspunkt i en museumssamling, er der emneområder, som dækkes bedre end andre i samlingen. Dette problem gør forfatteren nøgternt rede for ved helt klart at tilkendegive, hvornår V&As samling er lidt ”skæv” eller mangelfuld i forhold til generelle træk i kinesisk keramik typologi og udvikling, fulgt af henvisninger til, hvor læseren selv kan søge supplerende materiale i andre samlinger.

Begge bogens forfattere er gode til præcist og levende at beskrive de forskellige keramiktypers særpræg. Som noget særligt, er der lagt stor vægt på at integrere provenienshistoriske detaljer i den generelle skildring. Det fortælles hvem, der bestilte porcelænet og til hvilket brug, hvem, der har ejet og senere doneret det osv. Dermed får læseren et mere dybtgående kendskab til, hvordan forskellige landes og sociale lags smag, mode, afsætningsvilkår o.a. formede importen igennem en længere periode. Hovedfokus er naturligt nok på porcelæn eksporteret til Europa, som er det, samlingen rummer mest af; men et afsnit er helliget det store marked for kinesisk porcelæn, som lå i Japan, Mellemøsten, Indien og Sydøstasien.

Teksten koncentrerer om kinesisk eksportporcelæn fra perioden ca. 1450-1850, og den starter med en almen introduktion til Kinahandelen, de ostindiske kompagnier, deres praksis og betydning og endelig livet i Canton, den vigtigste eksporthavn. Her er en pointe, at denne historie hidtil er blevet beskrevet set fra en europæisk vinkel, altså europæernes forhold til, hvad de mødte i Kina, derimod ikke ud fra kinesernes syn på de fremmede og eksporten. Med adgang til arkiverne i Den forbudte By fra 2002 er der nu åbnet for en nuancering af denne beskrivelse, bl.a. har man fået et bedre kendskab til, hvordan kineserne forsøgte at regulere og i nogle tilfælde begrænse handel og kontakt med europæerne og hvorfor.

De tematiske afsnit indledes med en beskrivelse af det blå/hvide porcelæn, de mest yndede mønstre og inspirationskilder til dem samt en beskrivelse af de første polykrome genstande, af *famille rose* og *verte* motiver m.m. Dernæst følger et afsnit om ”armorial porcelain”, specialbestilte servicer med våbenskjolde. Dette

blev en kæmpe eksportartikel til især England, hvor næsten 5000 servicer af denne type er dokumenteret og til Holland, hvor det antages, at omkring 500 servicer blev bestilt. I mindre omfang bestiltes servicer til andre europæiske lande, mærkeligt nok nævnes Danmark ikke specifikt i denne sammenhæng. Aftagerne var superkargoerne selv, kaptajner, bankfolk og handelsmænd, adelsfamilier og rige grossererere. Forlæg for motiverne kunne være tegninger bragt ud med skibene, medaljer eller kobberstik. Forfatteren har virkelig gjort noget ud af at identificere de slægter, som forekommer på museets porcelæn og fortælle om baggrunden for bestillingerne, så stoffet bliver levende. Efter servicerne med våben er det nærliggende, at næste kapitel behandler porcelæn med andre motiver kopieret efter europæiske forbilleder. Det var en praksis, som først tog fart efter 1730. Blandt yndede forbilleder var kobberstik med historiske, mytologiske, religiøse motiver og genrescener. En anden specialitet var elskovstemaer, som stilistisk knyttede sig til den franske rokokos fêtes galantes motiver og hyrderomantik. En hollandsk kunstner, Cornelis Pronk, der specialiserede sig i at levere sådanne forlæg til skibene nævnes, og det beskrives, hvordan der ofte gik op til 5 år, fra forlægget blev sendt ud til Kina, til skibet var tilbage med det færdige porcelæn.

En særlig gruppe i museets samling og i tidens luksusproduktion udgør kinesisk porcelæn, som, efter at det kom til Europa, fik monteringer af f.eks. sølv eller guld. Det er en interessant gruppe kinesisk porcelæn, fordi monteringerne kunne have flere funktioner. Dels kunne man ”redde” et tidligt stykke kostbart porcelæn, der måske var gået i stykker under sejladsen, dels kunne man ændre en genstands funktion og fremhæve dens aura som kostbar prydenstand, hvis den udsmykkedes med et smukt sølvmedearbejde. Særligt franske handlende, de såkaldte *marchants merciers*, var mestre i at sammensætte den slags kostbare stykker.

En anden hybridform imellem kinesisk porcelæn og europæiske idéer var porcelæn, som kom udekoreret eller delvis dekoreret til Europa. Først derefter dekoreredes det, f.eks. i Holland eller Tyskland, med europæiske motiver. Forbilleder kunne være taget i Meissenporcelæn eller hentet fra tysk glasdekoration, som f.eks. *schwartzlot* bemaling, der stod som en sort stregtegning på porcelænet. I England fandt denne praksis primært sted i Londonområdet, bl.a. i Fulham og Vauxhall.

En gruppe kinesisk eksportporcelæn, som der måske ikke har været så meget fokus på i tidligere litteratur, er de store mængder porcelæn, som Kina leverede til andre markeder end det europæiske. Her forstod kineserne også at tilpasse produktet til den individuelle

smag. Der kendes eksport til Japan allerede fra det 8. århundrede, og senere eksport omfatter især stykker med jernrød dekoration eller uregelmæssige stykker, som japanerne ønskede at anvende i deres teceremoni, men som kineserne ikke satte pris på netop på grund af det ufuldkomne. Til Mellemøsten leveredes meget, hvor koboltblåt indgik som element i dekorationerne. Former tilpassedes den lokale tradition i vinkander, beholdere til rosenvand og vandpiber. Til Indien var bl.a. en eksport af celadonarbejder og porcelæn med elefantmotiver populær og til Thailand stærkt kolorede varer.

Næsten alle de varianter af kinesisk porcelæn, som hidtil er blevet omtalt i bogen, blev produceret i keramikbyen over dem alle Jingdezhen. I et afsluttende kapitel rettes blikket imod 3 andre produktionssteder, som også havde betydning og hver sit særpræg. Det er Zhangzhou, hvorfra en del porcelæn bemalet i en mere summarisk, skitserende stil kom, Dehua bl.a. kendt for særligt smukke blanc de chine stykker, figurer af løver, bægre i næsehornsform m.m., og endelig Yixing, centrum for produktionen af det tynde røde stentøj, der skulle få så stor betydning for europæiske tedrukkere fra ca. 1700.

I kortfattet form giver bogen en fin introduktion til et meget omfattende og komplekst tema. Forståelsen hjælpes godt på vej af en smuk billedside, en tidstavle, og relevante noter. En begrænset, men god litteraturliste giver mulighed for at grave dybere i nyere litteratur om emnet. V & A museets forskere har igen forstået at give et forbilledligt eksempel på, hvordan engageret og kompetent forskning kan omsættes i god og seriøs museumsformidling.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør, cand.mag. og mag.art.
Designmuseum Danmark

Der Preis des “weißen Goldes“. Preispolitik und -strategie im Merkantilsystem am Beispiel der Porzellanmanufaktur Meißen 1710-1830. Von Alessandro Monti. Oldenbourg Verlag [Website: www.oldenbourg-verlag.de], München 2011. 557 s. ill. litt. noter. index. 59,80 €.

En bog på mere end 500 tætskrevne sider om prisen på porcelæn, nærmere betegnet prispolitikken ved Meissenfabrikken i Sachsen i perioden fra 1710 til 1830 kan synes overvældende, og det er overvældende at forholde sig til for en læser, der ikke er marketingsuddannet.

Grunden til, at bogen er blevet så omfattende, er, at den på mange måder er en nyskabelse. Den er skrevet

ud fra en kombination af flere fagdiscipliner, hvilket gør, at beskrivelsen af den metodik, undersøgelsen hviler på, fylder en stor del af teksten. Bogen indeholder således både en beskrivelse af forskningsfeltet, af tidligere forskning og dette projekts nye metoder og landvindinger foruden selve sagsfremstillingen, bogens "casestudy", Meissenfabrikkens prispolitik i en given periode.

Teksten hviler på en afhandling, som forfatteren Dr. Alessandro Monti afleverede som disputats i virksomhedshistorie ved universitetet i Köln i 2010. I sin publicerede form retter bogen sig både imod virksomheds- og kunsthistorikere. Særligt nyttigt for begge parter er et næsten 100 sider langt bilag, pp. 467-553 med tabeller og lister over produktionsgange, afsætning og produkttyper ved Meissenfabrikken, en liste over kildemateriale og en omfattende litteraturliste. For keramikinteresserede er der også meget at hente i beskrivelsen af de tiltag, begivenheder og personer, som formede produktionen på Meissenfabrikken i en lang periode. Da bogen ikke indeholder nogen keramikillustrationer, får man som keramik- og kunstin-teresseret læser nok mest ud af den velskrevne, facts-mættede og koncentrerede tekst, hvis man i forvejen har billeder på nethinden af Meissen-fabrikkens produkter.

Bogens første del, pp. 1-22 og anden del pp. 27-47 er en meget detaljeret indføring i forskningsfeltet og de undersøgelsesmetoder, der kan anvendes på det samt en karakteristik af tidligere forskning på området. Til indledning anføres det, at undersøgelsen er en historisk analyse af prispolitik i en bestemt periode eksemplificeret ved en bestemt virksomhed. I undersøgelsen skal bl.a. kausalsammenhænge vedr. prisniveau, efterspørgsel, produktionskapacitet og konkurrence afdækkes. Arbejdet har derfor fordret en stor og vanskelig indsamling af kildemateriale om prishistorie i perioden, for at priser som indikatorer på koordination, allokation, marketing, virksomhedsstrategi og en række andre parametre kunne anvendes i forhold til det historiske stof. I dette afsnit diskuteres også, om det moderne begreb marketing overhovedet kan appliceres på fortiden på denne måde og i så fald hvordan, dvs. på hvilke præmisser og med hvilke faldgruber. Det anføres endeligt, at denne analyse af prispolitikken anvendt på et bestemt historisk eksempel, optimalt skal give helt nye forskningstilgange til fagområdet generelt, tilgange som p.t. mangler.

I indledningen anfører forfatteren sine grunde til netop at vælge Meissenfabrikken som eksempel: For det første er fabrikken valgt, fordi Meissen var den tidligste europæiske producent af porcelæn (hårdt porcelæn) og samtidigt en af de få manufakturer, som stadig eksisterer. Dernæst var fabrikken et af de største

anlæg i førindustriel tid, man havde f.eks. allerede i 1765 over 700 ansatte. Meissen var desuden en statslig manufaktur, d.v.s., at den var underlagt en kombination af markedsinteresser og politiske interesser, og endelig eksisterer fabrikkens produktarkiv i vidt omfang, hvilket har givet forfatteren alle nødvendige data for at kunne foretage sine analyser.

I bogens anden del bringes et historisk overblik over prispolitik, af markeds- og handelsstrukturer i Europa fra renæssancen og op til det 18. århundrede, hvor det, forfatteren benævner merkantilsystemet, slår igenem. Teksten indeholder en fyldig karakteristisk af eksisterende kilder og litteratur om emnet. Bogens tredje del, p. 61-447, er helliget en kronologisk gennemgang af prispolitikken ved Meissenfabrikken fra dens grundlæggelse frem til 1830. I den første fase fra grundlæggelsen og under August den Stærkes regime beskrives det, hvorledes en prispolitik og markedsorientering knapt nok eksisterede. I den eksperimentale fase under Böttger frem til hans død i 1719, kostede forsøg og udvikling af porcelænet kolossale summer, som fyrsten var villig til at investere. Selv om man allerede i 1709 nedsatte en kommission, der skulle forsøge at beregne en form for rentabilitet i en produktion, varede det mange år, før det blev en realitet.

Ovnene var ikke effektive, der var spild ved hver brand, råstofleverancerne var uregelmæssige, og den megen transport frem og tilbage imellem Dresden og Albrechtsburg i Meissen kostede også tid og ressourcer. Formålet med den statslige manufakturs grundlæggelse stod dog fra begyndelsen klart: En porcelænsproduktion var politisk prestigegivende for fyrsten, der for sin stat nærede håbet om, at produktionen senere blev lukrativ, så dyr import af kinesisk porcelæn kunne stoppes, og at råvarer fra Sachsens egen undergrund kunne udnyttes til indtjening for staten. Når det varede et stykke tid, inden en balance imellem udgifter og indtægter kunne opnås, var det ikke kun fordi eksperimenterne med porcelæn var dyre.

Fabrikken var delvis underlagt markedsvilkår, delvis fyrstens vilje, idet produktionen i høj grad var formet af bestillinger fra hof og embedsmænd. Det var ofte krævende specialopgaver, der skulle løses før en merkantil produktion blev iværksat, og det var opgaver, som ikke altid blev betalt. I årene imellem 1720 og 1727 forsøgte man at regulere produktionen lidt for at imødegå for store tab. Man skabte tre kvalitetssorteringer for porcelænet, man forsøgte at genbruge skærver, man inddelte arbejderne i tre kategorier, og indførte akkordarbejde pr. færdig genstand for nogle af arbejderne i produktionen, og fra 1722 begyndte man for alvor at mærke porcelænet med sværdmærket. Med tiden begyndte Meissens luksusprodukter at

blive solgt til en større kreds til meget høje priser, som fabrikken omtrent kunne fastsætte frit, da man i praksis havde monopol på produktionen i Tyskland. Den eneste tidlige konkurrence kom fra porcelænsfabrikken Du Pacquier i Wien grundlagt 1718.

Et interessant afsnit i bogen er historien om, hvorledes man næsten satte alt over styr igen omkring 1730 i iveren efter at sælge til eksport. På det tidspunkt begyndte en fransk købmand, Lemaire, at opkøbe hvidt Meissen porcelæn, som han sendte til Holland, hvor det blev dekoreret i fransk smag med henblik på hans hjemmemarked. Han ønskede at systematisere denne forretning, og overtalte Meissenfabrikken til at producere en serie hvidt porcelæn uden mærker til ham, som i Meissen skulle dekoreres efter hans ønske. Fabrikken havde dog ikke formået at beregne den rigtige pris for ydelsen, der blev tabgivende. I 1731 ønskede Lemaire en ny kontrakt med yderligere begunstigelser. Han ville bestille kopier af ting, som var leveret til August den Stærkes egen samling. Da fyrsten blev klar over dette, fyrede han fabrikkens ledelse og overtog selv direktionen, fængslede Lemaire og udviste ham senere som industrispion, besluttede hvor der måtte sælges Meissen udenfor Tyskland, og at alt skulle være med mærke. Spillerummet for en fri markedsdannelse var således begrænset, men fabrikken reddet. Med flere reformer og øget kapacitet i produktionen gik det nu rimeligt. Dette ændrede sig drastisk sig ved 7-årskrigen 1756-1763, hvor preusserne og Frederik den Store besatte fabrikken og beslaglagde produktionen, men man havde ødelagt ovnene og bragt de medarbejdere væk, som sad inde med de vigtigste produktionshemmeligheder. Alligevel opsnappede preusserne en del vigtige informationer, nok til, at der i 1751 kunne grundlægges en porcelænsfabrik i Berlin, KPM, som i eftertiden vedblev at være Meissens største konkurrent i det tyske område. Efter krigen ændrede forholdene sig dramatisk, afsætningen var faldende, der var ingen købekraft hos private kunder, og nu var der kommet en række andre porcelænsmanufakturere til, så varerne fra Meissen var for dyre og produktionen for stor. I 1770'erne måtte man reformere både produktionsforhold, sortiment og pris-sætning for at redde stumperne og arbejde mere markedsorienteret, nu med varer til en mere almindelig borgerlig kundekreds i og uden for Tyskland.

I slutningen af 1700-tallet betød Napoleonskrigene igen store forstyrrelser i produktions- og afsætningsmuligheder, men atter forstod Meissen at rette op ved for alvor at vise omkostningsbevidsthed i forhold til produktionsmetoder, arbejdskraft og valg af sortiment. Man begyndte at bruge trykte dekorationer, fandt billigere opskrifter på farver, og indførte en nye effektiv ovn, etageovnen. Samtidig indførtes en ny prispolitik ad hoc med nye parametre som priskalky-

ler, ”outsourcing”, strammere kvalitetssortering, nye systemer for bogføring, som viste sig at fungere. Man introducerede dermed i realiteten marketingsredskaber, som man i erhvervshistorie normalt forbinder med en praksis i den industrielle epoke. Det er derfor forfatterens påstand, at eksemplet Meissen beviser, at man nu må tilbagekræve disse fænomener i erhvervshistorien med ca. 100 år. Den detaljerede beskrivelse, han har givet af fabrikkens spændende historie og de mange skift, tilpasninger og nyorienteringer i fabrikkens virke, som skiftende ledelser igennem tiden foretog, synes at være et overbevisende argument for, at han har ret i sin tese.

Ulla Houkjær

Museumsinspektør, cand.mag. og mag.art.
Designmuseum Danmark

Hamelner Töpferei/Pottery from Hameln. The Collection of Martina Münch and Manfred Werner. Es. by Antonia Henschel. Trademark Publishing [Website: www.trademarkpublishing.de], Frankfurt 2011. 640 s. ill. tysk og engelsk tekst. ib. 48 €.

Dette er en imponerende og bemærkelsesværdig bog - ingen tvivl om det! Meget lidt får man at vide om ”Hamelner Töpferei”, for der er i alt kun 6 sider tekst i bogen. Hamelner Töpferei blev grundlagt i 1922 og eksisterede frem til 1966. Virksomheden havde, da den var på sit højeste, 50 ansatte.

Resten af bogen består af fotografier af virksomhedens produkter, her udelukkende serielt fremstillede, med én genstand per side, store som små, hvorfor der er meget luft på sider med små genstande, da alle er fotograferet enkeltvist og i samme standardopstilling. Der er ingen tekst til de enkelte fotos udover en angivelse af genstandens højde eller diameter.

Mest imponerende er samlingens omfang, idet ”Sammlung Martina Münch & Manfred Werner” består af 1800 genstande og som nævnt udelukkende serielt fremstillede produkter, idet Manfred Werner ikke interesserer sig for unika-keramik.

Gunnar Jakobsen

English and Irish Delftware 1570-1840. By Aileen Dawson. British Museum Press, London 2010. 320 s. ill. litt. noter. ib. 35 £. [Website: www.britishmuseum.org].

British Museum har med *English and Irish Delftware 1570-1840* med Aileen Dawson som forfatter udgivet endnu et nyttigt og velillustreret bestandskatalog over en [lille] del af sin righoldige samling.

Kataloget indledes med en ”Introduction” til etableringen af de keramiske værksteder, som producerede ”delftware”, dvs tinglaseret lertøj, der blev fremstillet langs Themsens breder uden for London, men som efterhånden også bredte sig til andre dele af Storbritannien. Det var nederlandske immigranter, som etablerede en produktion af ”delftware”, den første i 1571 i Aldgate.

Man får en beskrivelse af fremstillingen af ”delftware”, arbejdskraften samt afsætningskanalerne, som både var lokal, men en hel del blev efterhånden også eksporteret, især til Nordamerika, men også Europa aftog en hel del.

”Delftware” var i begyndelsen en luksusvare, som efterhånden bredte sig nedad til velhavere, der dog ikke nødvendigvis var royale eller tilhørte aristokratiet.

Et afsnit behandler det at samle på ”delftware” og er en kort præsentation af en række private samlere og museer samt deres samlinger. Derudover er der en fin beskrivelse af tilblivelsen af British Museums lille men eksklusive samling.

Tilsvarende andre gode bestandskataloger, så indeholder dette katalog gode beskrivelser af de enkelte genstande med faktuelle oplysninger om fremstillingssted, hvilket er vanskeligt at fastslå nøjagtigt for de fleste genstandes vedkommende, da de sjældent er mærkede, derudover størrelse og proveniens samt henvisninger til relevant litteratur. Katalogdelen er tematisk opdelt efter motiv eller genstandstype, hvilket er en udmærket tilgangsvinkel. Kun få af samlingens genstande er hele eller uden afslag, da de på grund af den lave temperatur, som de er brændt ved, er ret skrøbelige, men fremtræder alt i alt smukt med gode store helsides farvefotos af de hen ved 150 genstande, som samlingen består af.

Gunnar Jakobsen

Ettore Sottsass. Auch der Turm zu Babel war aus gebrannter Erde/And the Tower of Babel was also made of Terracotta. Red. von/Ed. by Sally Schöne. Wienand Verlag [Website: www.wienand-koeln.de], Köln, 2011. 148 s. ill. noter. tysk og engelsk tekst. hf. 24,80 €.

Ettore Sottsass er i de flestes bevidsthed synonym med den flamboyante Milano-baserede designgruppe Memphis, som i 1980’erne udgjorde det avantgardistiske tyngdepunkt i den såkaldt postmoderne bevægelse indenfor design. Han var drivkraften i gruppen og var manden bag en række af tidens designikoner, eksem-

pelvis reolen Carlton, som med sin strittende form og stærkt farvede, laminatbeklædte og mønstrede overflader banede vejen for helt nye idéer om, hvordan vores velkendte boliginventar kunne se ud.

Hans karriere startede tilbage i 50’erne, hvor han tidligt var tilknyttet bl.a. Olivetti. For dette firma designede han senere – i slutningen af 60’erne – den umådeligt populære røde bærbare skrivemaskine, Valentine, som siden er blevet en designklassiker.

Sottsass var som designer og menneske en søgende sjæl, der helt i pagt med tidsånden forholdt sig kritisk til etablerede værdier i en rasende produktionsøkonomi. Hans livslange fascination af menneskets tinglige frembringelser gennem historien og i alle kulturer og en levende passion og behov for selv at skabe ting – underlagt en moderne verdens produktionsbetingelser – var ingredienserne i en permanent indre spænding hos ham mellem en uendelig stor kærlighed til dagligdagens objekter og en lige så stor skepsis over for en gold, materialistisk forbrugermoralitet.

Mindre kendt er det at keramikken udgjorde en permanent faktor i hele hans karriere og at han i leret og det keramiske udtryk netop fandt en måde at bearbejde det ovennævnte skismatiske forhold. Han samarbejdede konkret med forskellige norditalienske keramikvirksomheder, bl.a. Bitossi/Montelupo Fiorentino. De tidligste værker er fra midten af 50’erne og de sidste blev udført kort før hans død som 90-årig i 2007. Det særligt interessante ved hans tilgang til det keramiske i forhold til hans øvrige designarbejder er, at de fleste af værkerne tager udgangspunkt i meget personlige oplevelser og hændelser. Som mange andre igennem 60’erne var han optaget af at kunne udtrykke sig direkte om spirituelle emner. Hans egen livstruende sygdom tidligt i 60’erne førte senere (1963) til en række værker som han kaldte ’ceramiche tenebre’ – ’krukker til den stille uge’ (en reference til den katolske liturgi) – og i 1964 lavede han en serie, benævnt ’Oferta a Shiva’ (Offer til Shiva), udført i en slags taknemmelighed over at have overlevet sygdommen.

Hans værker kan måske bedst betragtes som en særlig italiensk art af design-popkunst, præget af det syd-europæiske materialesyn med klare farver og en ret spontan udførelse. Men hvad de måtte mangle i stoflig skønhed – set med et nordisk modernistisk blik – opvejes i høj grad af Sottsass’ mesterlige evne til at omsætte ofte ældgamle skulpturelle udtryk, f.eks. mellemøstlige gravmonumenter eller indiske rituelle genstande til stærkt koncentrerede moderne formudtryk, der oftest konkret er enten vaser, fade eller andre almindelige brugsgenstande, med en så væsentlig metafysisk kerne, at de bliver hævet ud over tid og sted.

Paradoksalt nok, når dette er sagt, er udstillingen på Hetjens Museum og dermed katalogets store fortjeneste, at disse – for mange ukendte – keramiske arbejder, via tidstypiske fotos også sættes ind en samtidig kontekst. Der er mange eksempler på Sottsass' egne koreograferede studieoptagelser, hvor de keramiske objekter i starten af 60'erne indtager en helt central rolle som fikspunkter i opfattelsen af boligrummets indretning, og på den anden side ser vi sidst i samme årti en meget hip 'sit-in' på Galleria Sperone i Milano med modebevidste unge omgivet af en keramisk skov af sribede og farvestærke 'menhirs' (steler): høje, totemagtige stablinger- nogle var over to meter - sært monumentale og mystiske i deres pågående elementære ornementalitet.

Kataloget rummer fire artikler, der på forskellig vis glimrende forsøger at beskrive, kontekstualisere og begribe dette underligt enestående oeuvre i nyere europæisk keramikhistorie. Halvdelen af kataloget udgøres af flotte billedplancher, der med de farvestærkede ting på sort baggrund igen understreger den markant unordiske æstetik, som er en stor del af fascinationen af Sottsass værker.

Martin Bodilsen Kaldahl

The Pot Book. By Edmund De Waal with Claudia Clare. Phaidon Press [Website: www.phaidon.co.uk], London 2011. 320 s. ill. litt. index. 29,95 £.

Denne bog er skrevet ud fra et dejligt enkelt koncept: Skriv en helt igennem subjektiv bog om noget du elsker. Befriet for forestillingen om en objektivt forklarende eller fortolkende ramme, men ud fra et ligefremt ønske om at vise den fantastisk frodige mangfoldighed af udtryk, som den keramiske krukke har været bærer af gennem historien og heldigvis stadigvæk er.

Med Edmund de Waal's store passion for krukken – og keramikken i det hele taget - og hans indiskutabelt enorme viden om emnet taget i betragtning, er man langt hen ad vejen i de bedste hænder. Han har først og fremmest lavet en pragtfuld billedbog, ud fra en stor tiltro til at gode billeder af værkerne kan en hel masse i sig selv. Bogen er delt op i tre afsnit. Først hovedafsnittet, som er en frit fabulerende, alfabetisk tilrettelagt lystvandring med mere end 300 eksempler på alskens krukker og det, der ligner - gammelt og nyt – alle udvalgt ud fra en helt subjektiv vinkel. Dernæst et mini-afsnit bestående af tre dobbelttopslag med sort/hvide-fotos af en række kendte keramikere i en mere eller mindre opstillet arbejdssituation. Hvad det egentlig skal gøre godt for er mig uklart. Det virker malplaceret og unødvendigt ugebladsagtigt. Så følger fire

sidens ordbog over fagudtryk, sammensat efter ligeså tilfældige principper som billedudvalget og endelig afsluttes bogen med et velgennemført indeks.

Layoutet i første, og absolut dominerende del, er enkelt og helt ensartet med én side pr. værk. Billederne har alle samme format og fylder ca. tre fjerdedele af siden. Herunder en billedtekst, der er lige dele subjektiv værktolkning og faktisk information om kunstnere, kulturer eller tidsperioder, hvilket naturligvis i visse tilfælde resulterer i temmelig summariske beskrivelser, for ikke at sige direkte overfladiske. Men sådan må det være i denne bog, som ikke er værket, hvor man bliver superklog på hverken Sung-keramikken eller Asger Jorn. Vi har snarere at gøre med smagsprøver af vidunderlige godbidder, der skal virke som én stor tilskyndelse til selv at opsøge mere af samme slags, hvad enten det er Mimbres-skåle fra 1100-tallet eller et to år gammelt installationsværk af Clare Two-mey fra England.

De enkelte beskrivelser afsluttes med såkaldte krydsreferencer; en slags henvisninger til andre(s) lignende værker, som også må stå helt for de Waal's egen regning. Grundlaget for disse associationer eller sammenkoblinger kan af og til virke ret løst og han fremkommer iblandt med temmelig forbavsende sammenligninger, men bestemt også med helt rimelige betragtninger.

Men bogen emmer af overskud og lyst til at dele passionen for krukken og dens mangeartede kulturelle tilhørsforhold. Dette er selvsagt dens store styrke og grunden til at det er svært at finde en rigtig god grund til at kritisere den. Den lover simpelthen ikke mere end den holder. Den er nøjagtig det man ser, når man sidder med den i hænderne: én stor begejstret lovprisning af den keramiske kunst i én af dens mest almindelige udtryksformer: krukken. Og denne tilgang er jeg til enhver tid helt med på.

Martin Bodilsen Kaldahl

Alte Eierbecher. Schmuckstücke aus Porzellan. Übersichtskatalog mit aktuellen Marktpreisen/ Antique Egg Cups. Jewels in Porcelain. Catalogue with current assessments. Von/by Manfred Haack. Battenberg [Website: www.gietl-verlag.de], Regensburg 2011. 256 s. ill. litt. fabriksmærker. Glossar. tysk og delvis engelsk tekst. ib. 29.90 €.

Dette er først og fremmest et katalog for samlere af æggebægre illustreret med gode fotos af såvel hele æggebægeret som af fabriksmærket i bunden, hvis der er et sådant, men det er mere end det, for det er også en kavalkade gennem de sidste 200 års udvikling af

europæiske porcelæns-mønstre fra såvel større som mindre fabrikker.

Forfatteren er gift med samleren Marianne Haack, hvis samling af 1000 æggebægre har dannet grundlag for bogen. I bogen gengives 700 æggebægre lige fra rokoko og klassicisme til art nouveau og art deco. Her finder man bl.a. æggebægre fra Meissen og Sèvres, men også fra Den kongelige Porcelainsfabrik og Bing & Grøndahl samt adskillige andre fabrikker.

Samlingens udviklingshistorie fra den spæde tilfældige start, der udvikler sig til en passion, hvor smagen forfines efterhånden til det mere raffinerede og sjældne, frem for almindelighederne, men også besøgene på lørdagens eller søndagens loppemarkeder får vi med.

En overgang fra de trykte til håndmalede bægre, en skelnen mellem musselmalet fra Meissen og de allesteds nærværende plagiater. Herefter nås stadiet, hvor samleren får en mere videnbaseret tilgangsvinkel og erhverver en bog med fabriksmærker og signaturer, og samleren er langt om længe nået frem til en mere professionel og interessant tilgang til nyerhvervelser, hvilket også kan være nødvendigt, da fx Meissen fortsat producerer flere af de gamle mønstre, som helt svarer til de oprindelige forme og dekorationer, og det kan derfor være vanskeligt at skelne mellem gamle og nyproducerede, der også har en meget høj pris. Det er derfor uomgængelig nødvendigt at beskæftige sig med fabriksmærkets udvikling, hvis man skal have en chance for at datere eventuelle køb af bl.a. Meissen-æggebægre.

Bogen indeholder også en gennemgang af storbyernes loppemarkeder og antikvitetskvarterer, som kan være nyttig også for andre end lige samlere af æggebægre. Kender man lidt til nogle af byerne vil man kunne nikke genkendende, dog må man for København og det nordsjællandske område sige, at oversigten er noget mangelfuld, specielt da Ravnsborggade overhovedet ikke nævnes, men heller ikke nogen af de storkøbenhavnske faste lørdags- eller søndags loppemarkeder, som loppemarkedet på Gammel Strand, Frederiksberg loppemarked og loppemarkederne i Holte og Lyngby, hvor der er muligheder for at gøre gode fund og sikkert også indimellem af gamle æggebægre.

Bogen mangler desværre et navneregister, for hvor finder man lige netop æggebægrene fra Bing & Grøndahl samt Den kongelige Porcelainsfabrik? Det gør man under "Andere Europäische", hvor det starter med et stort foto af et Flora Danica-æggebæger som man så igen støder på nogle sider senere i oversigten, hvor prisen på et Flora Danica æggebæger fra 1923 er sat til 280-330 €, mens æggebægeret til Bing & Grøn-

dahls Mågestel er sat til 40-60 €. Opdelingen forekommer ikke lige velgennemtænkt eller systematisk, i hvert fald ikke, hvis man tager udgangspunkt i fabrikkens navn, udover at det i visse tilfælde kan bruges, i andre ikke, for da kan det være motivet som "Blüten und Blumen" eller "Zwiebelmuster und andere Blau-malerei". Den kongelige Porcelainsfabriks og Bing & Grøndahls musselmalede er at finde, mens en anden tilgangsvinkel kan være teknikken som i "Spritzdekor und Blütenform". Dog vil samlere af æggebægre formentlig hurtigt finde ud af systematikken eller mangelen på samme og alligevel med stor fornøjelse kunne anvende bogen.

Jo, en lille tilføjelse, fint nok, at teksten er suppleret af engelske resuméer, men hvorfor skal den engelsksprogede læser lades i stikken, når det drejer sig om kolumnetitelne som udelukkende er på tysk.

Gunnar Jakobsen

Colour in Glazes. By Linda Bloomfield. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2012. 144 s. ill. litt. glossary. index. hf. 16,99 £.

Dette er en bog med opskrifter på farvede glasurer. Bogen koncentrerer sig om glasurer, der indeholder farvende oxider. Som forfatteren nævner, så bruger mange keramikere i stedet at blande stains i deres glasur, for at opnå en farvning. Stains er særlige glasstænger i koncentrede farver til at blande i glasurer eller glas. Dette giver ikke altid vellykkede resultater, fordi de forskellige stains kræver forskellige typer glasurer, for at udvikle den rette farve. Dette emne behandler bogen også, og der er en oversigt over de almindeligste stains og deres tilhørende farver.

Efter en kort historisk udredning, der starter 4000 år f.kr. med fremstilling af glasur baseret på smeltning af en blanding af soda og sand, kommer der et afsnit om glasurkemi. Her orienteres der kort om molekylstrukturer og Segerformlens opbygning på tre sider. I næste afsnit på fem sider omtales få grundlæggende råmaterialer og deres indvirkning på glasuren. I et afsnit om glasurtyper nævnes blank og mat glasur, krystalglasur, engøber, kraterglasur med to sider tekst og fire sider fotos. Alle disse små afsnit er nærmest kun af orienterende art.

Efterfølgende kommer der et afsnit på 79 sider, som omhandler farver og 120-130 recepter på farvede glasurer med tilhørende fotos af resultaterne. Disse sider er nok de mest givende i denne bog.

Næste afsnit angiver kort hvordan man afvejer, blander, sigter og evt. tilsætter additiver. Her gøres der

også opmærksom på giftigheden af de forskellige farvende oxider samt lidt om regler, lovgivning og tests.

Afsnit 7 giver en sides anvisning på, hvordan man glaserer, og næste afsnit handler om at lave små prøver inden man begynder at bruge glasuren. Derpå kommer der et ligeledes kort afsnit om brænding, samt et afsnit om de almindeligste glasurfejl med forslag til imødegåelse af disse.

Slutteligt er der en side med ordforklaringer, materialers kemiske formler med molvægt, det periodiske system, segerformelberegning, fritesammensætning for engelske og amerikanske fritter, leverandørliste og litteraturliste.

Bogen er ganske udmærket for dem, som ikke går så meget i dybden, men på en nem måde vil have fat i glasuropskrifter, hvor der er fotos af resultatet. Dog må det nævnes, at netop på dette område findes der mange andre bøger, med gode opskrifter.

Erik Linnet

Lustre. By Greg Daly. *Ceramics Handbooks. A & C Black* [Website: www.acblack.com], London 2011. 144 s. ill. litt. index. hf. 15,99 £.

Lustre har været kendt i over 1000 år. Ved hjælp af kobber og sølv har man fremstillet glasurer, der kunne skinne metalagtigt som guld eller i alle regnbuens farver. Den oprindelige interesse for lustre var hos alkymisterne, der forsøgte sig via kobberlustre at fremstille ægte guld. Historisk set er der mange oplysninger om lustre blot ikke om, hvordan man fremstillede lustreglasurer, som kun blev fremstillet få steder i Middelhavsområdet.

Keramik med lustreglasur var dengang kun for de rige. Det forstår man godt, fordi glasuren krævede sølv og kobber fra mønter. Ovnens skulle være indrettet til det og var vanskelig at brænde; få grader forkert, så kom der ingen lustre. Glasurblandingen og tykkelsen kunne det også tage lang tid at finde frem til.

Greg Daly ser det derfor som sin opgave, at indføre læseren i de forskellige typer for lustreglasurer i en grad, så det bliver muligt for keramikeren, at fremstille sine egne lustreglasurer. Efter en god introduktion er bogen opdelt i 5 afsnit:

1. Lustre: En kort historisk oversigt, hvor forfatteren fortæller om fortidens mesterværker, illustreret med skønne billeder, fra bl.a. Victoria and Albert Museum i London.

2. Pigment-lustre: Denne type lustre er baseret på, at brændt lertøj med en blyholdig glasur pålægges et metalholdigt lag og brændes på ny i reducerende atmosfære. Her gives ikke alene opskrifter, men også anvisninger på, hvorledes keramikeren tilrettelægger en forsøgsserie, så der nås frem til at skabe et farvespektrum til at vælge fra. Mange gode recepter og grundig indføring i brændingsteknikken afsluttes med en fin kort konklusion.

3. Lustre-glasurer: Disse glasurtyper er baseret på, at de metalsalte, der frembringer lustrene, er en del af selve glasuren. Ligeledes et meget grundigt og instruktivt afsnit.

4. Resin-lustre: Denne type indeholder, som navnet angiver, harpiks. Harpiksen blandes med metalsaltene og påføres den tidligere brændte glasur. Under den efterfølgende brænding virker harpiksen reducerende på metalsaltene, hvorved lustrene fremkommer. Det er således muligt at fremkalde lustre ved at brænde oxiderende i en almindelig elektrisk ovn. Også i dette afsnit er der mange flotte fotos.

5. "Rygning": Teknikken stammer oprindeligt fra glasteknikken, hvor Louis Tiffany var en af dem, der benyttede sig af den. Teknikken baserer sig på, at det smeltede glas (farvet eller ufarvet) på piben lige efter formningen påsprøjtes en opløsning af et metalsalt (klorid/nitrat) og straks efter atter føres ind i ildens flammer, der er reducerende, hvorved lustrene fremkommer.

I bogen gøres der også opmærksomt på, hvad der kan være helbredsskadeligt samt om hvordan man gæder sig bedst muligt mod påvirkninger.

Endelig er der en bibliografi, en leverandørliste, tabel over Orton-kegler, en fahrenheit-celcius omregnings-tabel, analyser af de anvendte fritter samt et index.

Bogen er velskrevet, forståelig og instruktiv, også i detaljerne, hvilket gør den særdeles anvendelig for keramikeren, som gerne vil til bunds i dette sjældent beskrevne keramiske område, lustre.

Erik Linnet

The Kiln Book. By Frederick L. Olsen. 4th rev. ed. A & C Black [Website: www.acblack.com], London 2011. 319 s. ill. litt. index. ib. 35 £.

Denne bog, der handler specielt om bygning af ovne, er både omfattende og dybtgående og er for nyligt udkommet i sin 4. udgave.

Første afsnit er en indledning med en præsentation af forfatteren i selskab med kendte keramikere, hvor der udveksles gensidige synspunkter og oplevelser ikke mindst i USA og Japan.

Bogen går trinvis frem med materialer og konstruktion af forskellige typer ovne, der beskrives så grundigt, at det skulle sætte læseren i stand til at bygge sin egen ovn. Forfatteren oplyser, at både bygningen af de i bogen nævnte ovne og brændingen i dem, har været gennemført med et succesfuldt resultat.

Kapitel 1 omhandler ovnmaterialer og deres anvendelse. På 27 sider gennemgås disse mht kemisk sammensætning, formel, smeltepunkt, anvendelsestemperatur, skrumpning, brudstyrke, massefylde og andre vigtige materialeegenskaber. Derpå gennemgås selve formen af 50 forskellige typer ovnsten til mure, hvælvinger og buer. Støbemasse til ovnsten, mørteltyper, ovnplader og søjler samt fibermaterialer til isolering gennemgås ligeledes grundigt.

Følgende kapitel, på 32 sider, beskriver hvordan ovne skal opbygges og viser de mange måder at lægge stenene på. Efterfølgende omtales de principielt 4 forskellige typer ovne med illustration af røggassernes bevægelse.

I de følgende 4 kapitler, på i alt 110 sider, gennemgår forfatteren et utal af flotte ovne, lige fra raku til en ovn, der ligner en bil. Ikke mindst dette afsnit er fyldt med mange flotte billeder, der dels viser de vigtige detaljer, opbygningen, fællesskabet og brændingerne i ovnene, der er afbildet fra forskellige lande.

De ovne, der omtales i denne bog er beregnet til brænding af forskellige typer af keramiske genstande, dog er der ikke omtalt ovne specielt til brænding af teglværksprodukter, hvor der også findes ret specielle ovne, som f.eks. i Vietnam, hvor man har ovne med stråtag og en meget speciel fyringsteknik til brænding af mursten.

Et 50-siders afsnit om brændingssystemer omhandler både træ, olie, kul og gas; primær og sekundær luft; fyrkasser og brændere ledsaget af mange gode tabeller etc.

Elektriske ovne kommer ligeledes godt og grundigt under behandling i det efterfølgende afsnit.

Det sidste afsnit i bogen, hedder ”Specialty Kilns and Innovation”. Dette er et spændende afsnit, hvor der beskrives ovne, der er specielle og som bryder med de gængse principper. Der er ovne, der tillige har en skulpturel funktion.

En ovn, som forfatteren, med sans for det utraditionelle, byggede i Australien, kaldte han ”The world’s hottest instrument”, som ud over at brænde keramik også skulle kunne fløjte. Den kom ikke rigtigt til at virke, så derfor kom den aldrig i Ripley’s: ”Believe It or Not”, skriver forfatteren.

En transportabel ovn i en ombygget trailer finder man også. Der er ovne, der ligner små skyskrabere og en ovn, der ligner et australsk koncerthus.

Bagest i bogen er der forskellige tabeller efterfulgt af et stikordsregister.

Herman Käblers danske saltovn er omtalt på grund af dens specielle konstruktion, hvor flammen bringes til at afbøje cirkulært og dermed frembringe en god varmfordeling og fordeling af saltet. Ligeledes nævnes Nina Holes samarbejde med forfatteren i forbindelse med opførelsen af en skulpturel ovn for IAC [International Academy of Ceramics] i Athen.

Forfatteren blev i 1998 inviteret til International Ceramic Center i Skelskør for at lede den workshop, der byggede Guldagergaards særprægede, træfyrede ”Church Kiln”, som jeg under et af mine glasurkurser i centret fik oplevet og som kunne lede tankerne hen på Den kongelige Porcelainsfabriks kulfyrede rundovne.

Ovnen på Guldagergaard er hvid som en kirke og hvælvingen har form, som en omvendt vikingelangbåd og er med sine skorstene og originale form blevet lidt af et symbol for Guldagergaard.

Bogen er et omfattende værk, hvor man bliver ført vidt omkring af en forfatter, som er godt inde i de mange aspekter, der er omkring de vidt forskellige ovntyper, der eksisterer.

Vil man bygge sin egen ovn, findes der næppe en mere omfattende og anvendelig bog end denne af Frederick Olsen, som er udarbejdet meget udførlig og instruktivt, med nok mere end 1000 fine fotografier og tegninger.

Erik Linnet

Medlemsarrangementer i Keramikens Venner (fortsættes)

- Arrangement:** Fire værkstedsbesøg i Aarhus hos Kim Holm og Ann Sloth, Mariko Wada, Ninna Gøtzsche og Kirsten Sloth.
- Dato og mødetidspunkt:** Lørdag den 28. april 2012, kl 11.15
- Mødested:** Vi mødes hos keramikeren Kim Holm og tekstilkunstneren Ann Sloth på Materialegården, Axel Gruhns Vej 2, Holme 8270 Højbjerg og fortsætter til keramikeren Mariko Wada på Den Blå Hest, Oddervej 80A, 8270 Højbjerg. Derefter tager vi videre til keramikeren Ninna Gøtzsche i værkstedsgalleriet *Formuleret*, Jægergårdsgade 79, kld. 8000 Aarhus C, og til sidst går vi videre til Kirsten Sloth, Amaliegade 19, 8000 Aarhus C.
- Afslutning:** Aarhus banegård kl ca. 16.30
- Transport:** Ved egen foranstaltning eller samkørsel efter aftale med sekretæren. Fra Aarhus banegård til Materialegården går bybus 2A fra stoppestedet ved Baresso coffee mod Bjødstrupvej/Karetmagertoften. Stå af ved Axel Gruhns Vej (ca. 15 min.), hvorfra der er 100 m til Materialegården. Mellem værkstederne arrangeres der fælles kørsel efter behov. Giv venligst besked til sekretæren om jeres transportform ved tilmeldingen.
- Fortæring:** Husk at medbringe madkurv og drikkevarer til frokosten, som vi spiser hos Mariko Wada.
- Deltagere:** Medlemmer fortrinsret. Maksimum 20 deltagere, hvorfor 'først til mølle'-princippet vil være gældende.
- Pris:** 60 kr per person. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.
- Turleder:** Mariko Wada.
- Tilmelding og betaling:** Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest fredag den 13. april 2012. Betaling til kassereren. Den endelige deltagelse registreres først, når beløbet er kassereren i hænde.
- Om arrangementet:** Kim Holm arbejder med drejede cylinderforme, og undersøger mulighederne for gennem variation med formgivning og dekorationer at give et dybt stofligt udtryk.
- Ann Sloth arbejder i sine billedtæpper, papircollage og akvareller med stramme komponerede mønstre, som udfolder sig til et uendeligt, dynamisk univers.
- Kim Holm og Ann Sloth vil bl.a. vise eksempler på keramik i stort format og 'formsten' fra deres ophold i 2011 hos Petersen Tegl ved Broager i Sønderjylland.
- Keramikeren Mariko Wada arbejder med skulpturelle objekter. Hun eksperimenterer med håndmodellerings teknikker til at udtrykke organisk blødhed, og benytter lerfarve og terra-sigillata til at give keramikens overflade en livlig fornemmelse. Hun vil vise lysbilleder fra sit arbejdsophold i Shigaraki i Japan.
- Keramikeren Ninna Gøtzsche er uddannet fra Glas- og Keramikskolen på Bornholm i 2004, hvorefter hun arbejdede nogle år i London. I dag har hun sit eget værkstedsgalleri *Formuleret*, og arbejder hovedsagelig med brugsting i hånddrejet porcelæn. Ninna Gøtzsche bearbejder leret efter drejningen for at skabe en karakteristisk formgivning i enkel stil, og eksperimenterer med dekorationer som f.eks. indlagte linjer af farvet ler og løbeglasurer, der er med til at fremhæve kvaliteten af det hvide porcelæn.
- Keramikeren Kirsten Sloth arbejder kunstnerisk med traditionelle brugstingsformer, så som lågkrukker, skåle og tekander i højbrændt rødler fra Sydvestjylland, som hun selv slemmer op. Hendes undersøgelser over variationer med dekorationer, synes stadig efter 35 års arbejde at rumme uendelige muligheder. Materialevalget og dekorationsprocessens omhyggelighed giver hendes værker en særlige fornemmelse af komprimeret tid med håndværksmæssig saglighed.
- Websites:** Kim Holm: www.kimholm.net
Ann Sloth: www.annsloth.dk
Ninna Gøtzsche: www.formuleret.dk
Mariko Wada: www.marikowada.com

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner (fortsat)

- Arrangement:** *Værkstedbesøg hos Ivan Weiss og Fujiko Weiss [kaligrafi] i Herfølge samt Per Weiss og Lene Regius i Lejre*
- Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 16. juni 2012, kl 10.00.
- Mødested: Ivan Weiss, Vedskøllevej 14, 4681 Herfølge.
- Sted 2: Per Weiss og Lene Regius, Orehøjvej 1, Gl. Lejre, 4320 Lejre.
- Transport: Ved egen foranstaltning eller samkørsel efter aftale med sekretæren.
- Fortæring: Husk at medbringe madkurv, idet frokosten indtages i Ivan og Fujiko Weiss, som byder på øl og vand samt kaffe.
- Arrangør og turleder: Hans-Henrik Dyhr [Mobiltelefon under turen: 21 30 20 66].
- Deltagere: Medlemmer fortrinsret.
- Deltagertal: Maksimum 25 deltagere, hvorfor først til mølle princippet vil være gældende.
- Tilmelding:** Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest fredag den 8. juni 2012.
- Pris: 50 kr per person. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.
- Om arrangementet: Ivan Weiss og Per Weiss har begge boet og arbejdet i Japan i flere år og er meget inspireret af japansk keramik.
- Ivan Weiss* var ansat på Den kongelige Porcelainsfabrik i mere end 40 år. Han vil fortælle om flere af de spændende teknikker, som han har benyttet sig af gennem årene. *Lene Regius og Per Weiss* arbejder begge med meget store krukker, som de har lært at lave på Kreta. *Lene Regius* [www.regius.dk] arbejder med en fantasifuld dekoration og *Per Weiss* [www.perweiss.dk] med en japanskinspireret dekoration.
- Arrangement:** *Omvisning på Nivaagaard Teglværks Ringovn og værkstedbesøg hos Vibeke Fischer*
- Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 25. august 2012, kl 13.00.
- Mødested: Nivaagaard Teglværk, Teglværksvej 23, 2990 Nivå. Efter rundvisningen besøger vi keramikeren Vibeke Fischer, Fuglevangsvej 9, 3060 Espergårde.
- Turleder: Birte Mathisen.
- Deltagertal: Maksimum 20 deltagere. Fortrinsvis for medlemmer.
- Pris: 50 kr per person. Betaling til kassereren senest samme dag som tilmeldingen.
- Tilmelding:** Tilmelding til sekretæren er nødvendig og senest tirsdag den 21. august 2012.
- Om arrangementet: *Nivaagaard Teglværks Ringovn* fra 1870 er det ældste og eneste bevarede eksemplar af Friedrich Hoffmanns berømte ringovne i Danmark. Ringovnen var en epokegørende opfindelse for teglværksindustrien. Den nedsatte brændingsomkostningerne væsentlig og vidner om et af de helt store fremskridt i industrihistorien. Ringovnen er det den eneste cirkulære ringovn, der er bevaret og blev fredet i 1985. [Website: www.ringovn.dk].
- Vibeke Fischer* arbejder især med skåle i matte glasurer med en stram geometrisk dekoration. [www.vibekefischer.dk].

Bestyrelse:
Hans-Henrik Dyhr, formand
Erik Linnert, næstformand
Anne Rosengaard Jørgensen,
sekretær
Birte Mathisen, kasserer
Gunnar Jakobsen
Turi Heisselberg Pedersen,
suppleant
Mariko Wada, suppleant

Formand:
Hans-Henrik Dyhr
Billensteinsvej 33
7120 Vejle Øst
Tlf 75 81 40 80

Sekretær:
Anne Rosengaard Jørgensen
Ved Stampedammen 31
2970 Hørsholm
Tlf.: 45 86 86 09
E-mail: anne.knud@post.tele.dk

Kasserer:
Birte Mathisen
Parcelvej 104 B
2830 Virum
Tlf.: 35 43 55 75
E-mail: birte.mathisen@mail.dk
Bank: Danske Bank reg nr 1551
kontonr.: 9 46 17 87

www.keramikvens-venner.dk
"keramiske noter" udgives af
"Keramikvens Venner" og
udkommer to gange årligt,
henholdsvis primo marts og
ultimo august.

ISSN 1603-0664

Redaktør af "keramiske noter
35/2012" er **Gunnar Jakobsen**
med tak til de, der har leveret
stof til dette nummer samt til
Barbro Haar og *Hans-Henrik
Dyhr* for gode kommentarer.
Redaktionen afsluttet 12/03/12.
